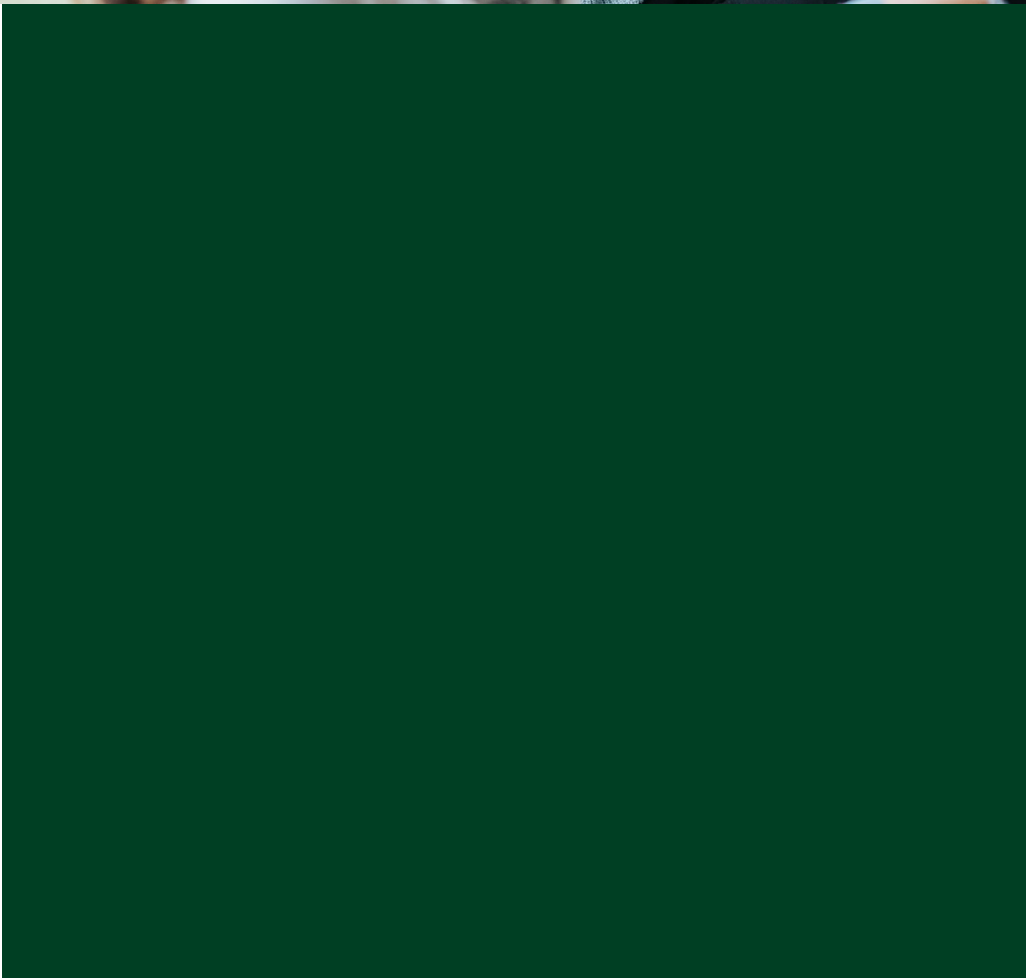

Budgetuppdrag 2024 - Drogförebyggande arbete

Innehållsförteckning

Inledning	4
Utredningsuppdraget	7
Avgränsning och fokus	8
Utredningens tillvägagångssätt	8
Om risk- och skyddsfaktorer	10
Om prevention	12
Roller inom ANDTS-området	14
Nationellt	14
Regionalt	18
Lokalt	20
Styrdokument och överenskommelser relaterade till ANDTS-området	22
Kartläggningen av insatser	26
Mål 1: Tillgången till alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobaks- och nikotinprodukter samt skadeverkningarna av spel om pengar ska minska	26
Mål 2: Barn och unga ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar	37
Mål 3: Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller debuterar tidigt med alkohol och spel om pengar ska minska	40
Mål 4: Antalet personer som utvecklar skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska	48
Mål 5: Personer med skadligt bruk, eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha tillgång till vård och stöd av god kvalitet	52
Mål 6: Antalet personer som skadas eller dör på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller spel om pengar ska minska	55
Mål 7: En folkhälsobaserad syn på ANDTS inom EU och internationellt	57
Förslag till utveckling av det ANDTS-förebyggande arbetet	57
Några utgångspunkter	57
Organisatorisk placering och roll	59
Koppling till andra pågående uppdrag	61
Andra rekommendationer	63
Referenser	65

Inledning

Att arbeta för goda livsvillkor för stadens befolkning är en Malmö stads viktigaste uppgifter. Inom ramen för kommunfullmäktiges mål "En stad med goda uppväxtvillkor för barn och unga" betonas i stadens budget betydelsen av tidiga samordnade insatser för att förebygga negativa hälsoutfall och sociala problem senare i livet (Malmö stad, 2025).

Användning av alkohol, narkotika, dopningspreparat, tobaks- och nikotinprodukter samt spel om pengar (ANDTS) är associerat med en förhöjd risk för fysisk och psykisk ohälsa, förlorad livskvalitet, olyckor och även förtida dödlighet. Under 2021 rapporterade Socialdepartementet att drygt 15 000 personer dör årligen i Sverige i sviterna av ANT-bruk, varav ca 12 000 personer av tobaksbruk, ca 2 000 personer av alkoholbruk och ca 800 personer till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar (Skr. 2021/22:213).

Negativa utfall kopplat till ANDTS drabbar utöver den enskilda individen också ofta dennes familj, närstående och sociala nätverk, såväl som övriga omgivning och samhället i stort. Illegal handel med narkotika fungerar som en ingång till kriminalitet och handeln utgör en viktig inkomstkälla för den organiserade brottsligheten (BRÅ, 2023). Konflikter kopplade till narkotikahandeln förklarar också en stor del av det dödliga våldet. På samhällsnivå medför användningen av ANDTS stora direkta kostnader för bland annat vård, omsorg och rättsväsende, men även indirekta kostnader i termer av produktionsbortfall på grund av sjukskrivningar och förtida dödsfall samt genom förlorad livskvalitet och hälsoförluster (Folkhälsomyndigheten, 2023–1). Folkhälsomyndigheten redogör för beräkningar vilka på riksnivå uppskattar samhällets årliga kostnader för alkoholkonsumtion till 103 miljarder kronor (år 2017), 38,5 miljarder kronor för narkotikaanvändning (år 2020), 31,5 miljarder kronor för rökning (år 2015) och 9–11,5 miljarder kronor för spelproblem (år 2021).

Individer som etablerar riskfyllda beteenden och attityder kopplat till ANDTS i unga år löper en större risk att utveckla skadligt bruk, beroende och olika negativa konsekvenser av sitt bruk. Att förebygga riskbeteenden och problematiska attityder till ANDTS bland barn och unga är därför att betrakta som en långsiktig investering i befolkningens hälsa. Samtidigt är det värt att påpeka att negativa utfall kopplat till ANDTS inte bör reduceras till en fråga som enbart angår barn och ungas uppväxtvillkor, då livsvillkoren och livsbetingelserna som gäller för den vuxna befolkningen

också har en betydande påverkan på problemens utveckling och omfattning. I sammanhanget bör också nämnas att vuxnas livsvillkor i förlängningen har en stor påverkan på barn och ungas uppväxtvillkor.

Det finns komplexa samspel mellan riskfaktorer och skyddsfaktorer som påverkar sannolikheten att barn och unga utvecklar problem kopplat till ANDTS. Även om det föreligger vissa inbördes skillnader i fråga om mekanismerna bakom olika typer av bruk och problembeteenden har preventionsforskningen visat att många risk- och skyddsfaktorer är gemensamma för flera typer av bruk. Det finns också betydande överlappning mellan risk- och skyddsfaktorer för ANDTS och risk- och skyddsfaktorer relaterade till andra typer av problemutfall. Användning av ANDTS kan i sig även utgöra en riskfaktor för andra typer av problemutfall, som exempelvis psykisk ohälsa, kriminalitet och annat destruktivt normbrytande beteende, våld i nära relation och utanförskap. Bruket av ANDTS kan därmed både vara en bakomliggande orsak till att andra problem uppstår/vidmakthålls och bli en konsekvens av andra problem. Genom att stärka samordning och arbeta med breda insatser i det förebyggande arbetet – insatser som verkar mot flera problemutfall – finns det möjligheter till synergivinster och effektivisering.

I denna rapport finns emellanåt behov av att precisera vilken typ av bruk eller användning som avses, vilket antingen kommer göras genom att skriva ut typen av bruk/användning (exempelvis "alkohol, narkotika, tobak och spel") eller genom att endast använda vissa av förkortningsbokstäverna (i detta fall "ANTS"). När det gäller problematisk användning av alkohol, narkotika, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar (ANTS) hos barn och unga lyfter Folkhälsomyndigheten (2023–2) fram ett antal gemensamma riskfaktorer:

- Lägre socioekonomisk position sett till föräldrars utbildningsnivå, yrke och bostadsområde.
- Sämre skolprestationer (exempelvis låga, ofullständiga eller inga slutbetyg från grundskolan).
- Frånvaro av trygga uppväxtvillkor (exempelvis att växa upp med våld i hemmet, växa upp med en ensamstående förälder eller i familjehem, att ha en förälder som har psykisk sjukdom, beroendediagnos eller spelproblem eller att ha en förälder som genomgår ett fängelsestraff).

- Användning av någon av substanserna eller att spela om pengar.
- Individuella förutsättningar som ADHD, beteendeproblem eller manlig könstillhörighet (då pojkar löper större risk att utveckla problem med bruk av ANTS).

Exempel på skyddsfaktorer som Folkhälsomyndigheten framhåller kring barn och ungas beteenden och attityder i relation till ANTS är starka relationer till föräldrar, förtroendefulla relationer med trygga vuxna, skolframgång och tillgång till meningsfulla fritidsaktiviteter.

Preventionsinsatser syftar till att förhindra, reducera eller senarelägga substansanvändning och spel om pengar. Insatserna kan också hjälpa dem som redan är användare att sluta eller undvika hälsorelaterade, sociala och ekonomiska problem till följd av bruket. Ett bredare syfte är att stödja en sund och trygg uppväxt för barn och ungdomar och därigenom hjälpa dem till en positiv anknytning och kontakt till sin förälder/vårdnadshavare, skolan, jämnåriga och samhället i stort. Ett framgångsrikt förebyggande arbete kräver insatser som stärker barn och ungas exponering för skyddsfaktorer och minskar deras exponering för riskfaktorer (läs vidare under rubriken "Om risk- och skyddsfaktorer").

Av resonemanget följer att arbete för att minska barn och ungas exponering för riskfaktorer och stärka deras exponering för skyddsfaktorer sker såväl inom ramen för flera förvaltningars – och andra aktörers – kärnverksamhet, som genom särskilda preventionsinsatser. Att organisera och samordna förebyggande arbete är en komplex utmaning som kräver samarbete mellan olika sektorer och aktörer, såväl internt inom kommunen som tillsammans med externa parter. Den interna samverkan ställer anspråk på att kommunens linjeuppdrag och övriga förebyggande arbete (vilket till sin karaktär ofta är tvärsektoriellt) taktar med varandra. Andra faktorer som kan innebära utmaningar i organiseringen och utformandet av det förebyggande arbetet är att aktörers perspektiv kan skilja sig åt; exempelvis synen på preventionsbegreppet, tillvägagångssätten för att mäta och värdera målgruppers behov samt grundvalar för hur insatser värderas, väljs ut och implementeras.

Oavsett hur de organisatoriska strukturer ser ut finns det behov av att insatserna anpassas för att möta målgruppernas behov, de riskfaktorer målgrupperna särskilt exponeras för och de skyddsfaktorer vilka behöver stärkas. Insatser behöver också utformas med hänsyn till målgruppers

karaktäristiska och beakta evidens och bästa tillgängliga kunskap. I detta sammanhang behöver också värderas om insatser kan ge oförutsedda negativa effekter och fungera kontraproduktivt (European Society for Prevention Research, 2022).

Sedan 2020 är Agenda 2030 inarbetat i Malmö stads budget, med syfte att slå an Malmöns långsiktiga riktning. Detta innebär bland annat att analyser av Malmöns utveckling i förhållande till de 17 globala målen ska bidra till formuleringen av kommunfullmäktigemål för staden. Förebyggande arbete kring ANDTS berör flera mål och delmål i Agenda 2030. Exempelvis ingår under mål 3 (God hälsa och välbefinnande) bland annat följande delmål:

- 3.5 Förebygg och behandla drogmissbruk
- 3.4 Minska antalet dödsfall till följd av icke smittsamma sjukdomar och främja mental hälsa
- 3.A Genomföra världshälsoorganisationens ramkonvention om tobakskontroll
- 3.6 Minska antalet dödsfall och skador i vägtrafiken
- 3.8 Tillgängliggör sjukvård för alla

Utredningsuppdraget

I Malmö stads budget för 2024 fick kommunstyrelsen tillsammans med arbetsmarknads- och socialnämnden, miljönämnden, grundskolenämnden och gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden i uppdrag att stärka och vidareutveckla Malmö stads drogförebyggande arbete med ett särskilt fokus på samordnade insatser riktade till barn och unga. Föreliggande rapport avser en återrapportering av detta uppdrag.

I planeringskommentaren till budgetuppdraget beskrivs att uppdraget avser en aktualisering av en inventering stadskontoret genomförde inom ramen för ett budgetuppdrag 2018, vilket benämndes "En mer ändamålsenlig organisation av stadens drogförebyggande arbete" (STK-2019-1245).

Planeringskommentaren beskriver vidare att inventeringen ska stämmas av mot den nationella ANDTS-strategin, kommunens nya brottsförebyggande uppdrag och arbetet med lokal utveckling, för att därefter lämna förslag till hur Malmö stads samlade drogförebyggande arbete kan stärkas och vidareutvecklas. Förslaget ska ha ett särskilt fokus på samordnade insatser riktade mot barn och unga.

Avgränsning och fokus

Uppdraget har avgränsats till att kartlägga insatser som har barn och unga som målgrupp, även om ett antal insatser som beskrivs i rapporten har vuxna (exempelvis föräldrar och personal) som mellanliggande och/eller gemensam målgrupp. Avgränsningen innebär att förebyggande insatser har ställts i fokus och att stadens åtagande för stöd och behandling vid skadligt bruk och beroende inte berörs mer än översiktligt. Fokus i uppdraget har legat på att kartlägga insatser som bedrivs i kommunal regi, företrädesvis inom ramen för de utpekade nämndernas (arbetsmarknads- och socialnämndens, grundskolenämndens, gymnasie- och vuxen- utbildningsnämndens och kommunstyrelsens) verksamhet.

Ovanstående avgränsning och fokus har förankrats genom uppdragsdialog med Malmö stads hållbarhetsdirektör och arbetsmarknads- och socialnämndens ordförande och är motiverad av att uppdraget har ett uttalat fokus på ANDTS-förebyggande insatser riktade till barn och unga.

Avgränsningarna innebär att rapporten inte har för avsikt att redogöra för Malmö stads samlade utbud av insatser inom ANDTS-området. Sett i relation till den nationella ANDTS-strategin innebär detta att fokus ligger på insatser kopplade till strategins mål 1–4. Rapporten behandlar primärt social prevention, vilket innebär att brottsförebyggande och brottsbekämpande verksamhet och kontextuell och/eller situationell prevention (se rubriken "Om prevention" för närmare förklaring) endast berörs ytligt.

Det bör nämnas att rapporten utgör en inventering av insatser och inte avser någon lägesbild av bruk/konsumtion, skadlighet, risk- och skyddsfaktorer eller annan statistik inom ANDTS-området. Rapporten belyser inte heller frågan om forskningsstöd relaterat till enskilda insatser. Fokus för rapporten ligger på insatser. Enskilda metoder berörs endast ytligt.

Utredningens tillvägagångssätt

Arbetet med budgetuppdraget inleddes under våren 2024 med inläsning kring ANDTS-området, bland annat:

- den nationella ANDTS-strategin (Skr. 2021/22:213),
- det tidigare budgetuppdraget "En mer ändamålsenlig organisation av stadens drogförebyggande arbete" (STK-2019-1245) och tillhörande arbetsmaterial,

- rapporten "Uppväxtvillkor för barn och unga i Malmö, resultat av CTC-enkäten" (STK-2024-808),
- rapporten "CTC – ett styrsystem för prevention" (STK-2016-166)
- ärendet "Verksamhetsförändring inom Communities That Care (CTC)" (STK-2024-351) och tillhörande beslut (KS 2024-09-11 § 235 och KF 24-09-26 § 190),
- Stockholms stads ANDTS-program 2023–2026 (Dnr 3.1.1–611/2022), samt
- kunskapsstödet "En guide för yrkesverksamma om vetenskapligt baserad ANDTS-prevention" (Folkhälsomyndigheten, 2023–3), vilket är Folkhälsomyndighetens svenska version av den tidigare europeiska narkotikamyndigheten EMCDDA:s rapport "European Prevention Curriculum".

Under 2024 har även dialog förts med länsstyrelsens ANDTS-samordnare, ansvarig handläggare för det tidigare budgetuppdraget (STK-2019-1245), medarbetare tillhörande CTC-uppdraget (vilka i skrivande stund är organiserade under stadskontoret, men som inom kort kommer att tillhöra den nya preventionsenheten vid arbetsmarknads- och socialförvaltningen), medarbetare som tillhör Förebyggarsektionen på arbetsmarknads- och socialförvaltningen vilka arbetar inom samverkansstrukturen SSPF, VA Syd (angående narkotikaanalyser av avloppsvatten) och de utsedda kontaktpersonerna vid de berörda förvaltningarna; arbetsmarknads- och socialförvaltningen, grundskoleförvaltningen, gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen samt miljöförvaltningen.

I samråd med de omnämnda förvaltningarna har kartläggningsmallar tagits fram i syfte att inventera förebyggande insatser relaterat till ANDTS-området. Med hjälp av mallarna har information samlats in under hösten/vintern 2024 och början av 2025. Utöver ovannämnda förvaltningar har även fritidsförvaltningen, förskoleförvaltningen och CTC-uppdraget erbjudits möjlighet att rapportera in insatser. Uppgifter inhämtade genom mallarna har också kompletterats genom information tillgänglig via Malmö stads externa webb (malmo.se), intranätet Komin och i kontakt med enskilda medarbetare. Viss information har även hämtats från arbetsmarknads- och socialförvaltningens databas "IFO insatskatalog".

Kartläggningsmallarna inkluderar bland annat frågor kring berörda långsiktiga mål och prioriterade insatsområden i den nationella ANDTS-strategin (se närmare beskrivning av strategin under rubriken "Nationellt" i avsnittet "Roller inom ANDTS-området"), som resultaten av kartläggningen sedan strukturerats efter. Flera insatser i kartläggningen berör mer än ett långsiktigt mål och/eller prioriterat insatsområde i ANDTS-strategin. I dessa fall har det gjorts en bedömning av hur insatsen ska kategoriseras. Mål och insatsområden är i alla lägen inte heller ömsesidigt uteslutande, vilket utgör en försvårande faktor i redovisningen av insatser. I några fall har insatser inte tydligt kopplat an till prioriterade insatsområden, men ändå haft en koppling till ett långsiktigt mål, i vilket fall dessa redovisats som övrigt.

För den läsare som efterfrågar fördjupning och utvecklad kontext kring målstrukturen och de prioriterade insatsområdena hänvisas till den nationella ANDTS-strategin, då omfånget på denna rapport inte medger en sådan utvikning.

Under slutet av 2024 och början av 2025 har inom ramen för uppdraget även genomförts dialoger med medarbetare kopplade till kommunens brottsförebyggande arbete (stadskontoret) och med medarbetare med ansvar för kommunens arbete med lokal utveckling (fritidsförvaltningen) samt uppdraget kring kraftsamlande insatser (stadskontoret).

På basis av de kartläggningsresultat som insamlats, dialoger som genomförts med berörda aktörer och utifrån inläsningsmaterial har uppdraget formulerat förslag till hur Malmö stads samlade drog-förebyggande arbete kan stärkas och vidareutvecklas.

Om risk- och skyddsfaktorer

Risk- och skyddsfaktorer är vanligt förekommande begrepp i många forskningsfält; bland annat preventionsforskning, forskning kring socialt arbete, kriminologi och folkhälsovetenskap.

En riskfaktor kan utgöras av en viss egenskap, ett visst beteende, en viss händelse, ett visst förhållande eller en viss process som är förenad med en ökad sannolikhet – en ökad risk – för ett visst negativt utfall. Riskfaktorer innebär faktorer som samvarierar med ett visst problemutfall; antingen genom att faktorn återfinns samtidigt med problemutfallet eller att faktorn korrelerar med problemutfallet; det vill säga att problemutfallet är vanligare i fall där faktorn är närvarande än när den inte är det (Socialstyrelsen, 2020).

Skyddsfaktorer i sin tur utgörs av egenskaper, beteenden, händelser, förhållanden eller processer som minskar sannolikheten – eller risken – för ett visst utfall, genom att fungera som buffert mot exponering för risk eller genom att fungera som en mekanism som förändrar/mildrar effekterna av att exponeras för risk (ibid). Det ligger nära till hands att tänka att skyddsfaktorer utgör motsatsen till riskfaktorer, det vill säga att frånvaron av en riskfaktor utgör en skyddsfaktor. Även om det stämmer i vissa fall är det inte någon allmän sanning.

Det bör i sammanhanget också nämnas att risk- och skyddsfaktorer – trots att det ofta finns överlappning sett till olika typer av problemutfall – inte per automatik är överförbara från ett problemområde till ett annat. Genom att organisatoriskt tydliggöra och precisera vilken typ – eller vilka typer – av problemutfall som ska förebyggas skapas bättre förutsättningar för samsyn och riktning i det förebyggande arbetet, tydligare roller för olika aktörer och minskad risk för målkonflikter.

Risk- och skyddsfaktorer kopplat till normbrytande beteende hos barn och unga finns på olika nivåer;

- på individnivå (där till exempel egenskaper och beteenden kan utgöra risk- och skyddsfaktorer),
- på familjenivå (där bland annat relationer och föräldrars egna problem påverkar),
- inom ramen för relationer till kamrater, lärare och övriga signifikanta andra (bland annat i form av attityder och relationer),
- i närsamhället (där utformningen av den fysiska miljön påverkar), samt
- i samhällets struktur, funktion och normer i stort.
(Socialstyrelsen, 2020)

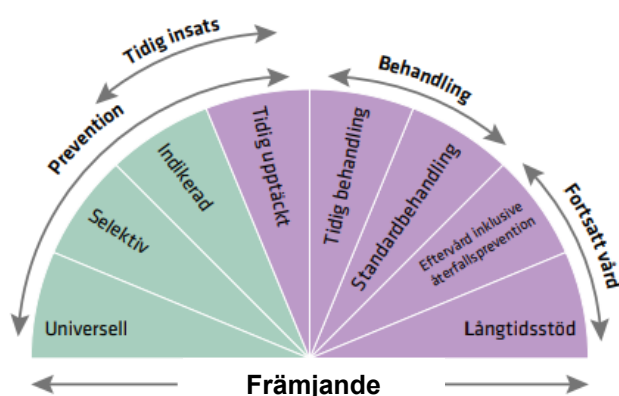
Det bör också nämnas att risk- och skyddsfaktorer visar på en samvariation mellan olika faktorer och förekomst av problemutfall på populationsnivå; de tillhandahåller i sig inte någon förklaring i termer av orsak och verkan (kausalitet). Många risk- och skyddsfaktorer är av indirekt karaktär; det vill säga de påverkar omständigheter, vilka i sin tur påverkar exponeringen för direkta risk- och skyddsfaktorer. För att avgöra om det föreligger orsaks-samband behöver risker kopplat till statistiska felkällor och andra alternativa förklaringsmodeller uteslutas (SBU, 2020).

Om prevention

Förebyggande arbete – eller prevention – syftar till att undanröja eller reducera risken för ett oönskat utfall. Det kan till exempel handla om att genomföra åtgärder för att förebygga ohälsa och ohälsosamma levnadsvanor, normbrytande destruktiva beteenden, brottslighet eller andra sociala problem. Det förebyggande arbetet inkluderar insatser, policyer och strategier på olika nivåer och inom olika arenor i samhället. Preventionsarbete delas ofta i de tre nivåerna:

- Universell prevention – Insatser som riktar sig till alla individer i en population eller en stor befolkningsgrupp, oavsett deras individuella risk eller tidigare historik.
- Selektiv prevention – Insatser som riktar sig till olika grupper i befolkningen med förhöjd risk, så kallade riskgrupper.
- Indikerad prevention – Insatser riktade till individer med förhöjd risk – och påbörjade riskprocesser – vilka hjälper dem att hantera individuella personlighetsdrag och riskfaktorer som bidrar till deras förhöjda sårbarhet.

De förebyggande insatserna utgör dock bara en del i omhändertagandet av ANDTS-relaterade problem. För att fånga bredden av insatser inom ANDTS-området kan "Continuum of care"-modellen användas.

Källa: Anpassad från Mrazek & Haggerty, 1994)

Modellen är ursprungligen framtagen för att illustrera insatser kopplade till psykisk ohälsa men kan även användas i relation till ANDTS-området och andra typer av hälsorelaterade problemutfall. Modellen ingår Folkhälsomyndighetens (2023–3) tidigare omnämnda metodstöd "Guide för yrkesverksamma om vetenskapligt baserad ANDTS-prevention".

Modellen bygger på en teoretisk indelning (inte en organisatorisk indelning) av olika typer av insatser. Här illustreras de tre preventionsnivåerna, vilka kompletteras med främjande insatser och olika typer av behandlingsinsatser och vårdinsatser. Främjande insatser handlar om att stärka skyddsfaktorer, vilka ofta har bäring på flera typer av problemutfall. En stor del av kommunens arbete kring goda uppväxtvillkor för barn och unga kan sägas bygga på ett främjande perspektiv.

Modellen illustrerar också att universella preventionsinsatser och tidiga insatser inte riktar sig till samma målgrupp. Det som benämns "tidiga insatser" i modellen avser individer i riskzon eller i tidigt skede av problemutveckling (indikerad prevention) eller tidig upptäckt av riskbruk/riskbeteenden, beroende eller skadligt bruk (screeningverksamhet). Denna distinktion mellan universell prevention och tidiga insatser är viktig, då de riktar sig till olika målgrupper och har olika fokus. Tidiga insatser förekommer ofta i litteratur kring socialt arbete och har vidareutvecklats till "tidiga och samordnade insatser" (TSI), vilket är ett paraplybegrepp för strukturerad samverkan i förebyggande arbete. Tidiga och samordnade insatser syftar till att personal från skola, hälso- och sjukvård och socialtjänst arbetar tillsammans för att upptäcka barn och unga i ett tidigt skede av ogynnsam utveckling (indikerad prevention) och skapa en helhet för dessa barn och unga som är i behov av stöd från flera aktörer (Skolverket, 2023).

En aspekt att beakta i det förebyggande arbetet handlar om balansen mellan insatser på universell, selektiv och indikerad nivå. Den brittiska epidemiologen Geoffrey Rose myntade på 80-talet begreppet "preventionsparadoxen", vilket beskrev att större effekter ofta erhålles genom preventiva insatser som riktar sig till hela – eller stora delar av – befolkningen, än insatser som riktar sig till särskilt utsatta grupper (Rose, 1992). Detta ytligt sett motsägelsefulla konstaterande bygger på att en stor grupp med människor som utsätts för liten eller måttlig risk tenderar att generera fler sjukdomsfall än en liten grupp med hög risk. Preventionsparadoxen talar för att störst samhällsekonomisk effekt och de största hälsovinster nås genom insatser och strategier på populationsnivå eller insatser som riktas till stora befolkningsgrupper.

Det bör också nämnas att screeningverksamhet som omfattar stora befolkningsgrupper (exempelvis alla elever i en viss årskurs) i sig inte ska betraktas som en universell preventionsinsats om syftet är avgränsat till att identifiera grupper och individer med förhöjd risk.

I vissa fall används även begreppet "kontextuell prevention", vilket bygger på att människans beteende är starkt färgat av miljön och ofta präglad av begränsad självreglering (Buckhart, 2019). Förenklat uttryckt kan kontextuell prevention sägas handla om att göra det enklare att göra goda (hälsosamma) val och svårare att göra dåliga (ohälsosamma) val, genom att påverka miljömässiga aspekter som lagstiftning, ekonomi och/eller den fysiska miljön.

Situationell prevention är ett begrepp som är vanligare förekommande i relation till brottsförebyggande arbete och som handlar om att förhindra eller försvåra brott – eller andra icke-önskvärda handlingar – genom att förändra den aktuella platsen eller situationen där brottet/handlingen kan begås (BRÅ, 2024). BRÅ beskriver fem strategier kopplat till situationell prevention, vilka handlar om att:

- öka ansträngningen som krävs för att genomföra ett brott,
- öka risken för den som har för avsikt att begå brott,
- minska belöningen för den som begår brott,
- reducera provokationer som kan leda till brott, samt
- ta bort ursäkter för den som begår brott.

Roller inom ANDTS-området

Nationellt

Regeringen (i form av Socialdepartementet) har ett samordnande ansvar för ANDTS-politiken. I mars 2022 antog regeringen strategin "En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar 2022–2025" (Skr. 2021/22:213), även kallad "ANDTS-strategin". Syftet med strategin är att ange mål och riktning för hur samhällets insatser inom ANDTS-området ska genomföras, samordnas och följas upp under strategiperioden.

Det övergripande målet lyder "Ett samhälle fritt från narkotika och dopning, minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk respektive att minska skadeverkningar av överdrivet spelande". Strategin omfattar utöver spel om pengar även nikotinprodukter och narkotikaklassade läkemedel, vilket utgör en utvidgning jämfört med den föregående nationella ANDT-strategin (Skr. 2015/16:86), som gällde 2016–2020.

Det övergripande målet kompletteras med en målstruktur bestående av sju långsiktiga mål som anger inriktningen för ANDTS-arbetet i sin helhet:

- Mål 1 – Tillgången till alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobaks- och nikotinprodukter samt skadeverkningarna av spel om pengar ska minska
- Mål 2 – Barn och unga ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar
- Mål 3 – Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller debuterar tidigt med alkohol och spel om pengar ska minska
- Mål 4 – Antalet personer som utvecklar skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska
- Mål 5 – Personer med skadligt bruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha tillgång till vård och stöd av god kvalitet
- Mål 6 – Antalet personer som skadas eller dör på grund av sitt eget eller andra bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- eller nikotinprodukter eller spel om pengar ska minska
- Mål 7 – En folkhälsobaserad syn på ANDTS inom EU och internationellt

Inom ramen för respektive långsiktigt mål anges även prioriterade insatsområden som riktar samhällets ansträngningar under strategiperioden 2022–2025. De prioriterade insatsområdena listas under respektive långsiktigt mål i resultatredovisningen (rubriken "Kartläggning av insatser"). Insatsområdena under respektive mål har tilldelats bokstäver ("a", "b", "c" och så vidare). Det bör nämnas att många prioriterade insatsområden inte berör den kommunala sektorn. I relation till mål 7 i strategin är endast regeringen utpekad som central aktör.

Regeringens ANDTS-strategi lyfter fram ett antal perspektiv och inriktningar som centrala:

- Riskperspektivet och målgruppsperspektivet
- Jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv för att nå det folkhälsopolitiska målet

- Att ANDTS-politiken bidrar till en hållbar samhällsutveckling i enlighet med Agenda 2030
- Att barns och ungas rättigheter och intressen särskilt ska beaktas
- Att det brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet bör vara en del av arbetet med ANDTS

En lång rad myndigheter är involverade i genomförandet av ANDTS-politiken och den nationella ANDTS-strategin, varav några med särskild vikt inom preventionsområdet listas nedan. För en mer omfattande redogörelse hänvisas till Folkhälsomyndighetens regeringsuppdrag att under perioden 2022–2026 följa upp och rapportera kring berörda myndigheters arbete inom ANDTS-området. Den i skrivande stund senaste tillgängliga rapporten avser 2023 (Folkhälsomyndigheten, 2024).

Folkhälsomyndighetens arbete och ansvar

Folkhälsomyndigheten är regeringens förvaltningsmyndighet för frågor som rör folkhälsopolitiken och är en central aktör i det förebyggande arbetet kopplat till ANDTS. Myndigheten har en samordnande och stödjande roll i genomförandet av ANDTS-politiken och av den nationella ANDTS-strategin. Uppdraget innebär bland annat att verka för sektorsövergripande nationell samordning, ett kunskapsbaserat arbete och uppföljning av utvecklingen inom ANDTS-området.

Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät "Hälsa på lika villkor" utgör en källa i arbetet med uppföljningen av den nationella ANDTS-strategin. Med start 2022 valde Region Skåne att ansluta till den nationella folkhälsoenkäten efter att tidigare ha genomfört motsvarande enkät i egen regi.

Folkhälsomyndigheten har även till uppgift att ta initiativ och utforma insatser, förvalta och vidareutveckla uppföljningssystemet "Indikatorlabbet", följa utvecklingen av målet om ett rökfritt Sverige och ta fram ändamåls-enlig uppföljning inom tobaks- och nikotinområdet samt att utreda och lämna rekommendationer kring narkotikaklassificering och klassificering av hälsofarlig vara. Myndigheten ska utgöra ett stöd till strategisk planering av ANDTS-förebyggande arbete på nationell, regional och lokal nivå. Utöver dessa uppgifter har Folkhälsomyndigheten även ett centralt tillsynsansvar kopplat till lagstiftningen kring alkohol, tobak och liknande produkter samt tobaksfria nikotinprodukter.

Socialstyrelsens arbete och ansvar

Socialstyrelsen arbetar för att personer med riskbruk, skadligt bruk och beroende ska få god och jämlik vård och omsorg utifrån bästa tillgängliga kunskap. Myndigheten arbetar bland annat med att ta fram regelverk och föreskrifter, nationella riktlinjer, vägledningar och andra kunskapsstöd, arrangerar utbildningar och tillhandahåller statistik, uppföljningar och analyser av den nationella utvecklingen.

Socialstyrelsen har också ett särskilt regeringsuppdrag att stödja genomförandet av ANDTS-strategin, vilket avser insatser inom ramen för de mål i ANDTS-strategin som rör myndighetens ansvarsområden. Till uppdraget hör att verka för ett effektivt och kunskapsbaserat arbete samt att i övrigt ta initiativ och utforma insatser utifrån de prioriteringar som myndigheten bedömer som angelägna för att uppnå strategins mål. Socialstyrelsen ska också bidra till det nationella uppföljningssystem som förvaltas av Folkhälsomyndigheten.

Polisens arbete och ansvar

Polismyndigheten har en lagstadgad uppgift att förebygga brottslig verksamhet och andra störningar av den allmänna ordningen eller säkerheten. Polisen har ett centralt ansvar för att minska tillgången till narkotika, vilket inkluderar brottsbekämpning, spaning och utredning av narkotikarelaterad brottslighet, om det så rör innehav och personligt bruk, produktion eller handel. Målet är att minska exponeringen för droger och nyrekryteringen till drogmissbruk

Polisen arbetar också för att stoppa langning av alkohol till omyndiga, ha en trygghetsskapande närvaro i samband med offentliga tillställningar, förhindra olaglig tobaksförsäljning, minska tillgången till dopningsmedel och omhändertaga berusade personer med stöd i lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m.

Från och med 1 juli 2023 har kommunerna ett lagstadgat ansvar för det brottsförebyggande arbetet, vilket Polisen bistår till genom att förse kommuner med information och analys av drogrelaterad brottslighet. Under 2023 tecknade Malmö stad och Polisområde Malmö en ny samverkansöverenskommelse kallad "Malmö – trygg och säker stad 2023–2027".

Tullverkets arbete och ansvar

Tullverket ska bidra till ett välfungerande samhälle genom att motverka smuggling och illegal handel. Inom ANDTS-området har myndigheten en

viktig funktion i att förhindra smuggling av narkotika och dopningsmedel, stoppa och förhindra storskalig och frekvent illegal införsel av alkohol och tobak och samarbeta med Polismyndigheten och andra aktörer för att effektivisera gränskontroller och bekämpa organiserad brottslighet. Tullverket ska även redovisa resultatet av kontrollverksamheten, med fokus på insatser mot narkotika, vapen och illegal alkohol- och tobaksinförsel.

Regionalt

Länsstyrelsernas arbete och ansvar

Länsstyrelsen samordnar det förebyggande arbetet kopplat till alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar i länet. Uppdraget innefattar bland annat att stödja att den nationella ANDTS-politiken genomförs i länet, att utveckla ett långsiktigt kunskapsbaserat regionalt och lokalt arbete, att utveckla tvärsektoriella insatser i kommuner och regioner, att stödja samarbete på lokal, regional och nationell nivå och att driva utbildning och kompetensutveckling inom området. Myndigheten samordnar ett regionalt ANDTS-nätverk för kommuner, vilket syftar till att sprida kunskap och skapa möjligheter till erfarenhetsutbyte. Den regionala samordningsfunktionen på länsstyrelserna – de så kallade ANDTS-samordnarna – är viktiga för att kunna väga samman nationell kunskap med lokala och regionala förutsättningar.

Länsstyrelsen har det regionala tillsynsansvaret i enlighet med alkohollagen (2010:1622), lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter och lagen (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter och arbetar med att ge råd och information till kommunerna. Länsstyrelsen har även ett särskilt regeringsuppdrag om förstärkt alkohol- och tobakstillsyn. Nuvarande uppdrag gäller under åren 2021–2025. I detta uppdrag ingår att utveckla och kvalitetssäkra arbetet med en strukturerad och likvärdig alkohol- och tobakstillsyn.

Region Skånes arbete och ansvar

Region Skåne genomför regelbundet folkhälsoenkäter riktade till länets invånare; dels en enkät riktad till unga (grundskolans årskurs 6 och 9 samt gymnasiet år 2), dels en enkät riktad företrädesvis till vuxna (16 år och uppåt). Enkäterna utgör viktiga underlag för att följa upp folkhälsans utveckling i länet och fördelning mellan olika befolkningsgrupper, samt de livsvillkor, levnadsvanor och levnadsförhållanden skåningarna lever under.

Enkäten riktad till unga ("Folkhälsoenkät Barn och unga") genomfördes senast under 2024. Enkäten är en totalundersökning och målpopulationen avser alla elever i de aktuella årskurserna. Samtliga skolor som var registrerade i Skolverkets skolenhetsregister – och som hade elever i de aktuella årskurserna – vid tidpunkten för genomförandet erbjöds att delta. Svarsunderlaget omfattar nästan 32 000 elever i Skåne, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 72 procent bland de skolor som valt att delta. För Malmös del låg svarsfrekvensen bland de anmälda skolorna på 65 procent.

Enkäten för vuxna bedrevs fram till och med 2019 i Region Skånes egen regi. Med start 2022 valde Region Skåne att ansluta till den nationella folkhälsoenkäten "Hälsa på lika villkor", även om den i regionen fortsatt marknadsförts under namnet "Folkhälsoenkät Skåne".

"Hälsa på lika villkor" utgick 2022 från ett nationellt urval om 45 000 individer, varav 5 961 var skåningar. Region Skåne har därtill använt sig av möjligheten att beställa ett regionalt tilläggsurval för att kunna få resultat som kan brytas ner på kommunnivå, även för länets mindre kommuner. Det regionala tilläggsurvalet uppgick till 88 290 personer 2022. Sammanräknat innebar de nationella och regionala urvalen att 94 251 personer erbjöds att svara på enkäten i Skåne, varav 29 066 svarade. Regionen har också erbjudit kommunerna möjlighet att utöver det nationella och regionala urvalet kunna göra tillköp av tilläggsenkäter. Malmö stad gjorde ett tillköp av 15 500 extra enkäter 2022. Totalt innebar detta att 29 539 Malmöbor erbjöds att besvara enkäten, vilket 8 141 individer gjorde.

Baserat på regionala data från dessa undersökningar har Region Skåne bland annat publicerat följande rapporter:

- Folkhälsorapport Barn och unga i Skåne 2024 (Region Skåne, 2024–1)
- Folkhälsorapport Skåne 2023 (Region Skåne, 2023–1)
- Folkhälsan i Skåne (Region Skåne, 2023–2)
- Äldres hälsa i Skåne – Resultat från Skånes folkhälsoundersökning 2022 (Region Skåne, 2024–2)

Lokalt

Malmö stad har återkommande adresserat det förebyggande arbetet i kommunfullmäktiges budget, ibland med en direkt koppling till ANDTS-frågorna, ibland med indirekt koppling:

- I 2022 års budget lyftes under målområdet "Trygghet och delaktighet" kommunfullmäktigemålet rörande trygghetsskapande och brotts- och våldsförebyggande arbete samt att staden ska verka för att öka skyddsfaktorer och minska riskfaktorer i barn och ungas olika livsmiljöer. Budgeten innehöll inget budgetuppdrag explicit kopplat till ANDTS-området.
- I 2023 års budget beskrivs under kommunfullmäktigemålet "Ett tryggare Malmö" att narkotikabruket medför stora negativa hälso-mässiga och sociala konsekvenser samt att konkurrensen inom narkotikahandeln driver den organiserade brottsligheten. Budgeten beskriver hur Malmö stad tillsammans med Polisen och andra myndigheter kraftsamlat mot den organiserade brottsligheten och gängkriminaliteten.

Tillsammans med berörda nämnder och bolag fick kommunstyrelsen i uppdrag att definiera och starta ett långsiktigt och strategiskt områdeslyft i Malmös socioekonomiskt svaga delar, med särskilt fokus på barn och ungas uppväxtvillkor. Detta uppdrag har återrapporterats genom ärendet STK-2023-137 och blivit föremål för beslut av kommunfullmäktige under hösten 2024 (KF 24-09-26 § 189), vilket innebär att Malmö stad inlett ett arbete kring vad som benämns "lokal utveckling" respektive "kraftsamlande insatser".

- I 2024 års budget under målområdet "En stad med goda uppväxtvillkor för barn och unga" ingick ett budgetuppdrag om att grundskolenämnden, fritidsnämnden och kulturnämnden i nära samarbete med civilsamhället ska ta fram en samverkansmodell för att fler barn ska ha ett aktivt fritidsliv. Budgeten inkluderade även det budgetuppdrag som föreliggande rapport utgör en återrapportering av (se rubriken "Utredningsuppdraget").
- I budgeten för 2025 betonas under målområdet "En stad med goda uppväxtvillkor för barn och unga" att de kommunala verksamheter som möter målgruppen behöver utveckla sin samverkan kring det förebyggande arbetet. Budgeten påpekade att tidiga samordnade insatser kan förebygga negativa hälsoutfall och sociala problem senare i livet. Vidare anges att brottsförebyggande insatser ska intensifieras för att skapa tryggare offentliga miljöer. Budgeten beskriver också att det fortsatta arbetet med lokal utveckling och kraftsamlande insatser

tillförs extra resurser. Inga specifika budgetuppdrag kopplade till ANDTS har identifierats.

Kommunerna har en viktig roll i det förebyggande arbetet kring ANDTS på lokal nivå. Flera insatser kopplade till att minska tillgänglighet, främja skyddsfaktorer, motverka riskfaktorer och erbjuda stöd och vård åligger den kommunala nivån. Som tidigare berörts sker detta såväl inom ramen för flera förvaltningars – och andra aktörers – linjeverksamhet, som genom särskilda preventionsinsatser. En sådan uppdelning blir i vissa fall också konstlad, då många preventionsinsatser syftar till att utveckla och påverka hur linjeverksamheten bedrivs, exempelvis genom kompetensutveckling, utbildningsinsatser och samverkan.

Skolan utgör en viktig arena för att förebygga ANDTS-problem. Alla barn och elever har rätt till en hälsofrämjande skolmiljö som är fri från alkohol, narkotika, dopning samt tobaks- och nikotinprodukter. De har också rätt till undervisning kring dessa frågor. Grundskolans och gymnasieskolans läroplaner såväl som flera kurs- och ämnesplaner anger att eleverna ska tillägna sig kunskaper om riskerna med tobak, alkohol och andra droger. Elevhälsoarbetet bidrar till att skapa bra lärmiljöer som främjar elevers lärande, utveckling och hälsa. Att kunna tillgodoräkna sig en fullständig skolgång är som tidigare nämnts också en viktig skyddsfaktor mot att utveckla problematiska förhållningssätt till ANDTS i både kortare och längre perspektiv (Skolverket, 2025).

Genom att tillgängliggöra meningsfulla kultur- och fritidsaktiviteter för barn och unga fyller kulturförvaltningen och fritidsförvaltningen också viktiga förebyggande funktioner. Tillgången till dessa aktiviteter – oavsett om de organiseras genom kommunens verksamheter och/eller via föreningslivet eller andra aktörer – möjliggör att barn och unga får tillgång till stödjande och förtroendefulla vuxna i form av idrottsledare och andra, vilka kan ha en stor betydelse i unga människors utveckling.

Genom sin tillsyn av rökfria miljöer och myndighetsgemensamma tillsyn inom ramen för Tryggare Malmö bidrar miljöförvaltningen till att undanröja eller begränsa miljöer där otillåten användning eller försäljning av narkotika, tobak och alkohol förekommer.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen är också en viktig aktör i relation till ANDTS-området; genom att förvaltningen erbjuder behandlings- och stödinsatser för individer med missbruk (och deras anhöriga), genom att förvaltningen arbetar förebyggande på alla nivåer, samt genom att

förvaltningen bedriver tillsyn och hanterar tillståndsärenden inom alkohol- och tobaksområdet. Den 1 juli 2025 träder den nya socialtjänstlagen i kraft, vilken utökar och stärker socialtjänstens uppdrag att arbeta förebyggande, med tidiga insatser samt att vara lätt tillgängliga. Omställningen till den nya lagen är ett långsiktigt arbete och behöver göras i samverkan med flera samhällsaktörer, både från Malmö stad, andra myndigheter och civilsamhälle.

Ovannämnda förvaltningar är särskilt utpekade i budgetuppdraget och har stått i fokus i kartläggningsarbetet. Under rubriken "Kartläggning av insatser" beskrivs de insatser som fångats inom ramen för inventeringen. Det bör påpekas att fler förvaltningars grunduppdrag har bäring på ANDTS-området än de som belysts i denna inventering.

Styrdokument och överenskommelser relaterade till ANDTS-området

Malmö stad har en styrmodell med långtgående decentraliserat ansvar, vilket ger nämnder utrymme att tolka och konkretisera kommunfullmäktiges styrning. Utöver reglementen och ägardirektiv styr kommunfullmäktige genom den långsiktiga visionen, kommunfullmäktigemålen, särskilda uppdrag (budgetuppdrag) och ekonomiska ramar.

Sett i ljuset av denna styrmodell har en ambition funnits om att antalet kommunövergripande styrdokument ska vara begränsat. Mot denna bakgrund kan ses att Malmö stad inte antagit något kommunövergripande styrdokument för ANDTS-prevention. Det finns emellertid flera styrdokument och överenskommelser som berör ANDTS-prevention, varav ett urval beskrivs nedan.

Inom ramen för stadens arbete med Communities That Care (CTC) har preventionsarbete på universell nivå bedrivits i fem av 14 geografiska statistikområden (se närmare beskrivning av CTC under mål 1). Till var och ett av dessa områden har en utvecklingsledare och ett områdesteam varit knutna, vilka har arbetat med lägesanalys, att identifiera behov i området, ta fram handlingsplaner och implementera insatser och program. Handlingsplanerna har angett prioriteringar för det förebyggande arbetet inom respektive område. De senaste handlingsplanerna togs fram 2022. Genom kommunfullmäktiges beslut (KF 24-09-25 § 190) om en organisationsförändring kopplat till CTC överförs ansvaret för det

universella preventionsarbetet mot normbrytande beteende bland barn från kommunstyrelsen till arbetsmarknads- och socialnämnden.

I syfte att verka för att Malmö stad ska vara en trygg och säker stad och förebygga hot och risker i omgivningen har staden antagit "Trygghets- och säkerhetspolicy för Malmö stad" (2017). Policyn slår fast att det förebyggande arbetet ska bedrivas utifrån en tydlig teoretisk grund, i samverkan med andra och med ett preventivt förhållningssätt i fokus. Policyn understryker också att staden genom sina val av insatser inte ska göra skada eller förvärpa situationen genom att i möjligaste mån arbeta med insatser som bygger på vetenskaplig grund eller beprövad erfarenhet.

"Samverkansöverenskommelse Malmö – trygg och säker stad 2023–2027" (STK-2023-154) anger hur Malmö stad och Polisområde Syd ska fortsätta att utveckla och fördjupa samverkan för att öka den upplevda tryggheten bland Malmöborna och minska brottsligheten i staden. Parterna har åtagit sig att tillsammans med andra aktörer samverka kring det trygghets- skapande och förebyggande arbetet.

Regioner och kommuner har en lagstadgad skyldighet att ha överenskommelser gällande samarbete i fråga om personer som missbrukar alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, dopningsmedel eller spel om pengar. Malmö stad och länets övriga kommuner har – via Skånes kommuner - ingått en ramöverenskommelse (STK-2021-407) med Region Skåne som bland annat avser dessa målgrupper. Överenskommelsen beskrivs närmare under mål 1. I anslutning till den regionala överenskommelsen har arbetsmarknads- och socialförvaltningen, funktionsstödsförvaltningen, hälsa-, vård- och omsorgsförvaltningen utarbetat en lokal överenskommelse tillsammans med Region Skåne, vilken reglerar samarbetet mellan Malmö stad och regionen. Arbetsmarknads- och socialnämnden har också interna riktlinjer för stöd, myndighetsutövning och insatser gällande missbruk och beroende (ASN-2022-20159).

Funktionsstödsförvaltningen och hälsa-, vård- och omsorgsförvaltningen har inte ingått i kartläggningsuppdraget. Det kan i sammanhanget dock nämnas att förvaltningarna tillsammans med arbetsmarknads- och socialförvaltningen tagit fram en vägledning (se bland annat ASN-2024-5264) som beskriver hur samverkan mellan de tre sociala förvaltningarna ska bedrivas kring vuxna personer med behov av samordnad utredning och insatser från två eller fler av de berörda förvaltningarna. Vägledningen

syftar till att motverka att det uppstår organisatoriska mellanrum i fråga om brukare med behov av insatser från mer än en av dessa förvaltningar. Problematik kopplad till skadligt bruk och beroende utgör en del i dessa sammansatta behovsbilder. Det kan också nämnas att funktionsstödsförvaltningen antagit en intern rutin för agerande vid misstanke om eller upptäckt av skadligt bruk och/eller beroende hos personer med insats från förvaltningen (FSN-2022-3276).

I syfte att stärka stadens möjligheter att identifiera och åtgärda problematisk alkoholkonsumtion eller droganvändning bland medarbetare har Malmö stad antagit riktlinjer (STK-2015-1221) kring alkohol och droger. Kopplat till riktlinjerna finns också rutiner som beskriver hur misstanke om beroende eller missbruk och/eller alkohol-/drogpåverkan under arbetstid ska hanteras. Dessa bestämmelser kompletteras även med en policy gällande alkohol vid representation (STK-2016-1145).

Malmö stad har i dagsläget inga bestämmelser om rökfri arbetstid. Under perioden 2007–2010 införde fem av Malmö stads dåvarande stadsdelsförvaltningar rökfri arbetstid, men i samband med ombildningen till stadsområdesorganisationen upphörde dessa beslut.

Grundskoleförvaltningen har beslutat om en rutin (GRF-2022-32684) som beskriver vilka åtgärder som ska vidtas när en medarbetare upptäcker eller misstänker att en elev använder tobak, alkohol, narkotika, dopningspreparat eller liknande. Inom gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen finns motsvarande riktlinjer (GYVF-2024-2308) avseende "Nolltolerans mot alkohol och andra droger i skolan", dels en version för gymnasieskola och anpassad gymnasieskola, dels en version avseende kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola. Förskoleförvaltningen har antagit en rutin om den som hämtar barnet är påverkad av droger eller alkohol eller beter sig våldsamt.

Genom den lokala ordningsstadgan för Malmö kommun reglerar kommunfullmäktige (KF 24-09-26 § 196) att förtäring av alkohol inte får ske på offentlig plats (inom ett angivet område) om förtäringen medför olägenhet i fråga om ordning och nykterhet. Ordningsstadgan inkluderar även förbud mot att på allmän plats förtära lustgas i berusningssyfte.

Genom fritidsnämndens riktlinjer för föreningsstöd (FRI-2023-453) beskrivs vilka krav som gäller föreningar som söker bidrag och stöd av nämnden. Riktlinjerna ligger tillsammans med kommunfullmäktiges "Regler och

riktlinjer för Malmö stads stöd till idéburen sektor” (STK-2018-74) till grund för bedömning om bidrag och stöd. Riktlinjerna anger att föreningar och organisationer som söker bidrag och stöd ska ha en verksamhet som aktivt präglas av ett alkohol- och drogfritt förhållningssätt. Det föreligger dock inget krav på att föreningar som söker bidrag och stöd har antagit en alkohol- eller drogpolicy. Fritidsnämndens riktlinjer beskriver också vilka krav som åligger föreningar och organisationer som vill anordna registreringslotteri.

Kommunfullmäktige har beslutat (KF 18-03-22 § 76) om riktlinjer för alkoholserveringstillstånd, vilka beskriver de krav och förutsättningar tillstånden är kopplade till. Riktlinjerna syftar till att skapa förutsägbarhet och åstadkomma likabehandling.

Kartläggningen av insatser

I detta kapitel redogörs för de insatser som rapporterats in av berörda förvaltningar. Många insatser i kartläggningen berör mer än ett långsiktigt mål och/eller prioriterat insatsområde i ANDTS-strategin, i vilka fall det har gjorts en bedömning av hur insatsen ska kategoriseras. Mål och insatsområden är i alla lägen inte heller ömsesidigt uteslutande, vilket inneburit en försvårande omständighet i att sortera och strukturera insatser. För att undvika upprepning har kartläggningen utgått från principen om att inte dubbelredovisa insatser. I vissa fall har insatser inte tydligt kopplat an till prioriterade insatsområden, men ändå haft en koppling till ett långsiktigt mål, i vilket fall dessa redovisats som övrigt.

Mål 1: Tillgången till alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobaks- och nikotinprodukter samt skadeverkningarna av spel om pengar ska minska

Regeringens bedömning i relation till mål 1:

Insatser för att begränsa tillgång och tillgänglighet till alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobaks- och nikotinprodukter samt skadeverkningarna av spel om pengar bör fortsatt vara en av hörnstenarna i regeringens ANDTS-politik.

Prioriterade insatsområden:

- a) Införsel och illegal handel med ANDT-produkter och substanser bör motverkas
- b) Skatten på tobak, nikotin och alkohol bör höjas
- c) Detaljhandelsmonopolet ska värnas
- d) Tillsynen av alkohol samt tobak- och nikotinprodukter bör stärkas
- e) Den offentliga kontrollen av kosttillskott bör intensifieras
- f) Hårdare regler för nikotinprodukter bör införas
- g) Samverkan mellan olika perspektiv av betydelse för ANDTS-arbetet bör utvecklas
- h) Regelverket kring låghaltiga THC-produkter och prekursorer bör förtydligas
- i) Skadeverkningarna vid spel om pengar bör motverkas

Av de prioriterade insatsområdena under mål 1 berör d, e, f, g och i kommunsektorn. Under övriga insatsområden lyfter inte regeringen fram kommunerna som centrala aktörer.

Tillsynen av alkohol samt tobak- och nikotinprodukter bör stärkas

Tillståndsenheten på arbetsmarknads- och socialförvaltningen arbetar med att handlägga ärenden kopplade till bland annat alkohollagen (2010:1622), lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter, lagen (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter, marknadsföringslagen (2008:486) samt anslutande föreskrifter och förordningar.

Enhetens uppdrag innefattar bland annat att:

- hantera anmälningar avseende försäljning av folköl, e-cigarettor och påfyllnadsbehållare samt tobaksfria nikotinprodukter,
- pröva tillståndsansökningar om försäljning av tobaksvaror (detaljhandel, partihandel eller tillfällig försäljning),
- enskilt och tillsammans med Polismyndigheten bedriva yttre och inre tillsyn på/av försäljningsställen som säljer tobak, folköl, e-cigarettor och tobaksfria nikotinprodukter,
- pröva ansökningar om serveringstillstånd för alkoholdrycker,
- tillsammans med andra myndigheter (främst Polismyndigheten och Skatteverket) bedriva tillsyn av restauranger och andra innehavare av serveringstillstånd,
- medverka vid samordnade tillsynsbesök inom ramen för kommunstyrelsens satsning "Tryggare Malmö" (se närmare beskrivning nedan),
- förebygga langning av alkohol och tobak,
- erbjuda återkommande utbildning i form av kurserna "Ansvarsfull alkoholservering" och "Narkotika på krogen – nej tack!" (vilka riktar sig till krögare, restaurangpersonal, ordningsvakter och entrévärdar).

I staden finns också ett krog nätverk som utvecklats i samverkan mellan stadskontorets avdelning för omvärld och näringsliv och Malmö Citysamverkan och som involverar bland annat

arbetsmarknads- och socialförvaltningen, fastighets- och gatukontoret och miljöförvaltningen. Krognätverket har som mål att öka tryggheten och bidra till att Malmö ska vara ett säkert och attraktivt besöksmål. En del i detta arbete handlar om att informera och föra dialog med krögare kring tillämpning av ny lagstiftning och nya bestämmelser inom alkohol- och tobaksområdet.

Miljöförvaltningen ansvarar för tillsynen över de rökfria miljöer som anges i 6 kapitlet 2–3 §§ i lagen (2018–2088) om tobak och liknande produkter, vilket involverar ett flertal olika typer av miljöer; bland annat lokaler avsedda för barnomsorg, skolverksamhet eller annan verksamhet som avser barn och ungdom samt serveringsställen för alkoholdrycker.

Förvaltningen samordnar också satsningen "Tryggare Malmö", i vilken en rad tillsynsmyndigheter gemensamt arbetar för ökad trygghet i staden. Tryggare Malmö består av kommunens miljö- och hälsotillsyn, livsmedelstillsyn, bygglovsinspektion och tillståndsenhet som – tillsammans med Räddningstjänsten Syd och statliga myndigheter som Polisen, Skatteverket, Arbetsmiljöverket, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan – arbetar med särskilda tillslag mot illegala och oregistrerade verksamheter.

Genom att använda miljö- och hälsolagstiftningen får tillsynsmyndigheterna tillträde till verksamheter och samlingslokaler som annars skulle vara svåra att komma åt; verksamheter vilka kan bidra till otrygghet och osund konkurrens. Arbetet innefattar bland annat att undanröja eller begränsa miljöer där användning och försäljning av otillåtna preparat förekommer. I dessa miljöer är det inte ovanligt att barn och unga vistas. Tillsynen är därför viktig för att motverka att barn och unga börjar använda narkotika, dopningspreparat, tobak och alkohol och för att begränsa tillgång till dessa preparat. Inom ramen för Tryggare Malmö kontrollerar miljöförvaltningen också att det inte förekommer illegal försäljning av läkemedel. Tillsynen omfattar även produkter vilka kan användas i berusningssyfte och förbjuder dessa om de inte är korrekt märkta eller om de innehåller förbjudna ämnen.

Den offentliga kontrollen av kosttillskott bör intensifieras

Miljöförvaltningen är även tillsynsmyndighet för livsmedelskontroll och miljö- och hälsotillsyn i Malmö, vilket innefattar kontroll av kosttillskott. Regeringen påtalar i ANDTS-strategin att flera studier visat på att det förekommer felmärkning, kontaminering och otillåtna substanser – såsom dopningspreparat – i kosttillskott.

Tillsynen av dessa produkter är komplex, bland annat beroende på att de omfattas av flera olika lagstiftningar och innehåller många olika substanser som ibland är nya inom EU. Försäljning av kosttillskott sker i stor utsträckning genom e-handel där företag kan vara baserade i andra länder eller i en annan kommun men riktar försäljningen till Malmöbor. Ansvaret för livsmedelskontrollen, där kosttillskott ingår, är till största delen kommunal men för att uppnå en större effekt så behövs en nationell samordning från såväl Livsmedelsverket som Läkemedelsverket. Miljöförvaltningen påtalar att det krävs ett tydligare fokus i tillsynen med gemensamma kontrollprojekt vilka inriktas mot provtagning och analys avseende odeklarerade dopnings- eller läkemedelssubstanser om förekomsten av dessa preparat ska minska i de kosttillskott som finns på marknaden.

Hårdare regler för nikotinprodukter bör införas

ANDTS-strategin belyser att ett framgångsrikt förebyggande arbete mot röktnikotinprodukter både i Sverige och internationellt sammanfallit med en snabb utveckling av marknaden för nya tobaksfria nikotinprodukter. Dessa produkter appellerar till stor del till nya målgrupper och marknadsföringen ger ofta intryck av att de ska betraktas som ett hälsosamt alternativ till tobakskonsumtion, trots att de långsiktiga effekterna av dessa produkter till stor del är okända.

Sedan 1 augusti 2022 är det 18-årsgräns som gäller för tobaksfria nikotinprodukter. Den som bedriver detaljhandel med produkterna ska utöva egenkontroll över försäljning och övrig hantering och se till att det finns ett lämpligt egenkontrollprogram. I Malmö stad ansvarar tillståndsenheten på arbetsmarknads- och socialförvaltningen för att hantera anmälningar av tobaksfria nikotinprodukter och för att bedriva tillsyn av försäljningsställen.

Samverkan mellan olika perspektiv av betydelse för ANDTS-arbetet bör utvecklas

Regeringen pekar i ANDTS-strategin på att det finns synergi- och samordningsvinster i att förebyggande arbete mot olika typer av problemutfall bedrivs i bred samverkan. Strategin menar att problemutfall kopplat till ohälsa, droganvändning, våld, kriminalitet och utanförskap i hög grad förklaras av samma bakomliggande riskfaktorer. Den påtalar också att samverkan mellan olika perspektiv av betydelse för ANDTS-arbetet i praktiken handlar om samverkan kring insatser riktade till föräldrar, förskola och skola, fritids- och föreningsverksamhet eller för att förändra miljöer barn

och unga rör sig i. Nedan redovisas samverkansstrukturer som adresserat olika typer av problemutfall, där ANDTS-frågor utgör en del. Samverkansstrukturerna varierar inbördes i fråga om målgrupper, fokus och inramning.

Inom ramen för styrsystemet Communities That Care (CTC) har Malmö stad utgått ifrån en styrmodell som syftar till att skapa goda uppväxtvillkor för barn och unga och som omfattar vålds- och brottsförebyggande arbete, förebyggande ANDT-arbete samt förebyggande arbete mot sexuellt riskbeteende, bristande skolresultat och psykisk ohälsa. I denna kontext har staden med andra ord haft en uttalad ambition om att integrera flera typer av problemutfall i det förebyggande arbetet och motverka risken för stuprörseffekter.

Modellen bygger på en tvärsektoriell samverkansprocess där aktörer i närområdet (förskola, skola, socialtjänst, fritid, polis, räddningstjänst, civilsamhälle, boende, näringsliv, bibliotek med flera) engagerats och medverkat i områdesteam med att främja prioriterade skyddsfaktorer och motverka prioriterade riskfaktorer. Skydds- och riskfaktorer med bäring på dessa problemutfall mäts genom en enkät ("CTC-enkäten") som riktas till barn och ungdomar från årskurs 6 till och med gymnasiets år 2. Den data som samlas in kring risk- och skyddsfaktorer har legat till grund för prioriteringar, handlingsplaner och val av insatser, vilka bland annat baseras på en programbank med evidensbaserade preventionsprogram. Arbetet i områdesteamet såväl som de valda insatserna har följts upp regelbundet. CTC har varit implementerat i fem av 14 områden i staden; områden vilka tidigare benämndes "CTC-områden" och nu benämns "geografiska statistikområden" (eller "GeSO:n"). Till var och ett av dessa områden har en utvecklingsledare och ett områdesteam varit knutna, vilka har arbetat med lägesanalys, att identifiera behov i området, ta fram handlingsplaner och implementera insatser och program.

Genom beslut i kommunstyrelsen (KS 17-05-03 § 186) beslutades att CTC skulle antas som metod för stadens systematiska trygghetsarbete. I Malmö stads budget för 2021 bestämdes att CTC skulle spridas till resten av staden; en uppskalning som av olika skäl inte blivit verkställd. Denna uteblivna uppskalning och implementering av CTC berörs närmare i ärendet "Verksamhetsförändring inom Communities That Care (CTC)" (STK-2024-351). Under hösten 2024 fattade kommunfullmäktige beslut (KF 24-09-25 § 190) om verksamhetsförändring inom CTC (STK-2024-351) vilket formulerades i termer av att "Kommunfullmäktige överför ansvaret och samordningen av det universella preventionsarbetet rörande normbrott

bland barn från kommunstyrelsen till arbetsmarknads- och socialnämnden från och med januari 2025". Beslutet innebär också att kommunfullmäktige upphävde ett tidigare beslut i ärendet "CTC-ett styrsystem för prevention" (STK-2016-166), i vilket CTC antogs som metod för det universella preventionsarbetet. Kommunfullmäktiges beslut i september 2024 innebär att arbetsmarknads- och socialnämnden får mandat att fatta beslut om hur det universella preventionsarbetet rörande normbrott bland barn ska organiseras. Ett arbete har påbörjats vid arbetsmarknads- och socialförvaltningen med att tydliggöra ramarna för det nya uppdraget och undersöka hur det förhåller sig till andra pågående processer i staden. Att kommunfullmäktige formulerat beslutet i termer av "universell prevention" innebär att arbetet fortsatt ska avse breda förebyggande insatser riktade mot flera typer av problemutfall.

Ett annat exempel på hur staden arbetar med breda insatser som träffar olika problembilder är genom SSPF (samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritidsverksamhet). SSPF omfattar 42 skolor i Malmö och inkluderar arbetsmarknads- och socialförvaltningens Förebyggarsektion, förskoleförvaltningen, grundskoleförvaltningen, fritidsförvaltningen (framför allt i form av fritidsgårdarna) samt Polisen. SSPF avser främst elever i högstadiesålder, men även mellanstadiet och gymnasiet ingår. Samverkan avser att göra gemensamma strategiska val och fatta beslut om aktiviteter, åtaganden och kompetensutveckling.

Förebyggarsektionen arbetar på uppdrag av SSPF med insatser på universell och selektiv nivå. Insatserna syftar till att stärka skyddsfaktorer och minimera riskfaktorer hos eleverna med särskilt brotts- och drog-förebyggande fokus. Arbetet kompletterar skolans undervisning och tar sin utgångspunkt i bland annat läroplanens skrivelser kring normer och värden. Samverkansträffar inom ramen för SSPF genomförs antingen ute på skolor eller digitalt, vid minst två tillfällen per termin. Till dessa träffar är Förebyggarsektionen sammankallande. Utöver omnämnda samverkansparter deltar representanter från ungdomsfältverksamheten vid träffarna. SSPF-samverkan bidrar till kontakt mellan olika berörda aktörer, vilket möjliggör snabba riktade insatser till grupper av ungdomar eller geografiska områden där det bedöms att behov föreligger. Beslut om insatser på skolor grundas i en sammanvägd bedömning, som bygger på den problembild och de behov som lyfts under samverkansmötena och även de samhälleliga trender och fenomen som förekommer både på lokal och nationell nivå. Förebyggarsektionen använder en enkät för att följa upp de insatser som

genomförs. Resultaten av enkäten ligger till grund för utveckling och resursplanering.

Samverkan barn och unga Malmö (SBUM) är en samverkansgrupp som arbetar med barn och unga i behov av stöd från mer än en förvaltning/huvudman. Syftet är att identifiera och undanröja organisatoriska mellanrum mellan stadens verksamheter och andra aktörer sett i relation till barn och ungas behov. I gruppen ingår representanter från förskoleförvaltningen, grundskoleförvaltningen, gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen, arbetsmarknads- och socialförvaltningen, fritidsförvaltningen, funktionsstödsförvaltningen, kulturförvaltningen, stadskontoret, Polisen och Region Skånes barn- och ungdomspsykiatrimottagning "Första linjen". I samverkansgruppen ingår övervägande avdelningschefer eller motsvarande. SBUM bygger på kunskapsutbyte samt att bereda och förankra frågor och satsningar.

Genom "Samverkansöverenskommelse Malmö – trygg och säker stad 2023–2027" arbetar Malmö stad och Polisområde Malmö tillsammans för att främja trygghet och minska brottslighet. 1 juli 2023 trädde lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete i kraft, vilket innebär att Malmö stad och Polisen nu delar ansvaret för det brottsförebyggande arbetet. En del av den nya lagen är kravet på att kommuner ska utarbeta lägesbilder över brottsligheten inom kommunens geografiska område, där orsaksanalyser ingår som en viktig del. Med lägesbilden som underlag ska kommunen ta fram och besluta om en åtgärdsplan för hur staden ska fortsätta arbeta samt vilka åtgärder som ska vidtas för att förebygga brott.

Polisens lokalpolisområde "Malmö söder" har också i samverkan med Malmö stad tagit fram ett medborgarlöfte rörande den del av Rosengård som är klassad som ett särskilt utsatt område av Polisen. Löftet inkluderar bland annat spaningsinsatser för att motverka öppna drogscener och samverkan inom SSPF för att förebygga droger och rekrytering till kriminella nätverk. Trygghetsskapande arbete i vidare andemening är ett bredare uppdrag som bedrivs i samverkan med flera aktörer i samhället. Ett exempel är Samverkan Möllan, genom vilket Malmö stad, Polisen, civilsamhälle, ordningsvakter och andra aktörer arbetar tillsammans för att minska brott kring Möllevångstorget. Ett konstaterat problem som föranlett detta arbete är att Polisens trygghetsmätning indikerat att många upplever problem med narkotikaförsäljning i området. Malmö stads satsning kring kommunala ordningsvakter utgör ett exempel på trygghetsskapande åtgärd

i den offentliga miljön, vilket bland annat syftar till att motverka droghandel och droganvändning.

I Östra Sorgenfri samarbetar flera aktörer för att öka tryggheten i området genom att motverka riskfaktorer och främja skyddsfaktorer (bland annat sett till ANDTS-området), med särskilt fokus på barn och familjer. I samarbetet ingår MKB Fastighets AB, fritidsförvaltningen (genom satsningen Aktiv fritid) och olika lokala föreningar. Syftet är att tillsammans skapa trygga miljöer, främja samarbete och engagemang bland de boende och stärka deras koppling till området. Genom detta samarbete och initiativ strävar aktörerna i Östra Sorgenfri efter att skapa en tryggare och mer sammanhållen miljö, där barn och familjer aktivt involveras i aktiviteter som främjar gemenskap.

Inom ramen för Malmö stads arbete med krisberedskap bedrivs myndighetssamverkan såväl ur ett planerande som ett operativt/hanterande perspektiv. Utgångspunkten för samverkan är de nationella skyddsvärdena; 1) människors liv och hälsa, 2) samhällets funktionalitet, 3) demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter, 4) miljö och ekonomiska värden samt 5) nationell suveränitet. Samverkan sker såväl med stadens förvaltningar och bolag som med nationella myndigheter, till exempel Polisen, Länsstyrelsen, Trafikverket men också med Region Skåne och olika civilsamhällesaktörer. Aktörer involveras utifrån relevans för händelse/arrangemang. Samverkan sker utifrån inträffade oönskade händelser, såsom till exempel bränder och pandemi, men också inför planerade arrangemang och högtider med bedömd höjd risk.

"Trygga Barnet" är en modell för tidiga samordnande insatser som sträcker sig till flera arenor/platser som barn (0–15 år) befinner sig på, vilken syftar till att stärka personal i att tidigt upptäcka barn som har en ogynnsam utveckling och riskerar att hamna i normbrytande beteende. Modellen är framtagen av Malmö stad och Region Skåne och inspirerad av "Skottlands-modellen", eller "Getting it right for every child" (GIRFEC). Syftet med modellen är att underlätta för yrkesverksamma inom förskolan, skolan, vården och socialtjänsten att samverka kring ett barns behov tillsammans med barnet och vårdnadshavarna. Genom att utgå från platsen där barnet befinner sig till vardags görs det tidiga stödet mer tillgängligt. Modellen är baserad på att barn med behov av samordnat stöd behöver fångas tidigt; dels sett till barnets ålder, dels i termer av ett tidigt skede av en ogynnsam utveckling.

Modellen bygger på samverkan mellan förskoleförvaltningen, grundskoleförvaltningen, arbetsmarknads- och socialförvaltningen, funktionsstödsförvaltningen, Region Skånes barn- och ungdomspsykiatri och två fristående barnavårdscentraler med målsättningen att ge aktörerna konkreta verktyg för att stötta barn tidigt med så lite byråkrati som möjligt.

"Örat mot marken" är en samverkansstruktur som samordnas av arbetsmarknads- och socialförvaltningen och inkluderar chefer från grundskoleförvaltningen, förskoleförvaltningen, fritidsförvaltningen, kulturförvaltningen och hälsa-, vård- och omsorgsförvaltningen samt Polisen och Räddningstjänsten. Även andra aktörer bjuds in vid behov. Samverkansmöten genomförs veckovis parallellt i fyra så kallade "Örat-grupper", vilka motsvarar lokalpolisområdena. Samverkan syftar till att fånga upp tecken på social oro och under mötena presenterar varje organisation sådana tecken man observerat eller annan information som kan vara relevant. Det kan till exempel handla om att öppen droghandel observerats, att spår av narkotikaanvändning (tomma förpackningar eller drogtillbehör) påträffats eller att det varit stökigt i ett område eller på en viss plats. Samverkansmötena fungerar som ett sätt att rikta insatser.

Ung Malmö är en samverkansarena kring att minska andelen unga Malmöbor (16–29 år) som varken arbetar eller studerar och som är i behov av samordnade insatser som leder till studier eller arbete. Ung Malmö består av KAA-UngMalmö (som är en enhet inom gymnasie- och vuxen-utbildningsförvaltningen som arbetar med det kommunala aktivitetsansvaret för ungdomar 16–19 år), enheten för arbete och studier unga (som tillhör arbetsmarknads- och socialförvaltningen och arbetar med insatser för målgruppen 18–29-åringar som saknar sysselsättning) samt Arbetsförmedlingens ungdomshandläggare. Tonåringar och unga vuxna som ingår i målgruppen för Ung Malmö har en förhöjd sårbarhet då de oftast står utanför ordinarie stödfunktioner – som till exempel elevhälsan – samt på grund av de saknar fast meningsfull sysselsättning. Många i målgruppen har dessutom ytterligare utmaningar i form av neuro-psykiatriska funktionsnedsättningar (NPF), intellektuell funktionsnedsättning eller sämre psykiskt mående vilket ytterligare ökar deras sårbarhet.

Malmö stad ingår genom fritidsförvaltningen i nätverket PRODIS (Prevention av Dopning i Sverige), vilket arbetar för att utveckla och sprida 100% Ren Hårdträning. Metoden syftar till att förebygga och minska användningen av anabola androgena steroider (AAS) och andra dopnings-

preparat och dopningsmetoder som förekommer på gym (både kommunala anläggningar och privata aktörer). Arbetet bidrar till kunskapsutveckling på nationell nivå, medan insatser bedrivs lokalt utifrån respektive läns och kommuns förutsättningar. Den lokala samverkansgruppen består utöver Malmö stad av representanter från gymmen, Polisen, länsstyrelsen och PRODIS. Nätverket organiserar årligen en uppmärksamhetsvecka (vecka 41) då det organiseras aktiviteter, utmaningar och föreläsningar på temat antidopning runt om i landet.

I enlighet med socialtjänstlagen (5 kap. 1d, 8a, 9a §§) och hälso- och sjukvårdslagen (16 kap. 3 §) har Malmö stad och länets övriga kommuner via Skånes Kommuner ingått en ramöverenskommelse (STK-2021-407) med Region Skåne som bland annat innefattar samarbete i fråga om personer som missbrukar alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel eller spel om pengar. Samarbetet syftar till att personer som tillhör överenskommelsens målgrupper ska få tillgång till tidiga insatser på rätt nivå, få möjlighet att leva som andra och vara delaktiga i samhället, få stöd till återhämtning och få möjlighet till rehabilitering/habilitering utifrån individuella förutsättningar. Avtalet beskriver bland annat hur kommuner och regionen ska samarbeta kring samordnad individuell plan (SIP) när personer har behov av insatser från både socialtjänst och hälso- och sjukvård.

Skadeverkningarna vid spel om pengar bör motverkas

Sedan 2018 ingår problem med spel om pengar i socialtjänstlagen, vilket innebär att kommuner ska förebygga spelproblem, erbjuda råd, stöd och behandling till personer som har allvarliga problem med spel om pengar.

Vuxna Malmöbor med beroendeproblematik (bland annat spelberoende) och deras anhöriga har möjlighet att vända sig till Öppenvårdshuset Gustav, som erbjuder behandling, rådgivning och stödgrupper.

Verksamheten erbjuder även återkommande informationsmöten för yrkesverksamma om spelberoende och behandling. Öppenvårdshuset har dock inte barn och unga som primär målgrupp. Andra aktörer som erbjuder behandling och stöd för vuxna är Region Skånes beroendemottagning för spel och Spelberoendes förening.

Kommunens budget- och skuldrådgivning är en frivillig verksamhet som erbjuder rådgivning till Malmöbor. Verksamheten arbetar med att stödja individer i att få kontroll över sin ekonomi samt i förekommande fall lotsa vidare till kommunens och regionens riktade insatser för spelberoende.

Budget- och skuldrådgivningen vänder sig främst till vuxna, men även personer under 18 som söker rådgivning tas emot. En del av uppdraget handlar också om att arbeta förebyggande med informationsinsatser – såsom föreläsningar – riktade till alla åldersgrupper.

Angränsande – med inte nödvändigtvis direkt kopplat – till spelproblem är problem kopplat till gaming. För en klar majoritet av utövarna är gaming en kul och ofarlig aktivitet, men för en mindre grupp kan spelandet bli ett problem. Några tecken på denna typ av problematik innefattar svårigheter att sluta spela på egen hand, att spelandet prioriteras över andra aktiviteter och intressen, att spelandet medför frånvaro från skola eller andra åtaganden, att spelandet är förknippat med sömnbrist, isolering och/eller nedstämdhet och ångest. I den senaste internationella klassifikationen av sjukdomar (ICD-11) ingår gamingsyndrom som diagnos. I Sverige bedrivs ett långsiktigt arbete för att implementera ICD-11, men i nuläget används ICD-10 fortfarande. I ANDTS-strategin påtalas att det finns en koppling mellan spel om pengar och gaming; mer specifikt att det förekommer lotteriliknande inslag, eller andra former av lotteri- eller kasinoliknande företeelser i dator- och mobilspel.

I Malmö startade Maria Malmö under hösten 2021 upp "Gamingprojektet", i vilket ungdomar (över 13 år), vuxna och anhöriga kan få hjälp med information och rådgivning, bedömningssamtal och kartläggning samt – vid behov – individuell samtalsbehandling. Gamingprojektet drivs idag inom ramen för Region Skånes vuxenpsykiatrimottagning spelberoende Malmö.

Övrigt kopplat till mål 1

Som en del i arbetet med att stävja tillgången till narkotika och arbeta för en drogfri skola – det vill säga att inga droger får förekomma i skolans verksamhet – har grundskoleförvaltningen och gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen möjlighet att genomföra sökningar av lokaler och elevskåp, antingen med hjälp av narkotikahund eller på annat sätt.

Sökningarna genomförs på rektors initiativ och kan både genomföras med hjälp av Polisen och med hjälp av leverantör av bevakningstjänster. Denna typ av insats har dels en brottsbekämpande och brottsförebyggande funktion, dels utgör de ett komplement till förvaltningarnas förebyggande ANDTS-arbete och kan fungera som ett sätt att upptäcka elever som använder narkotika.

Inom ramen för samlingsnamnet BID Malmö (Boende, Integration och Dialog) samarbetar fastighetsägare, bostadsrättsföreningar, byalag och andra aktörer i Sofielund (Fastighetsägare BID Sofielund) och på Möllevången (Fastighetsägare BID Möllevången) för att öka trivsel och trygghet i områdena. Verksamheten är inriktad mot att främja seriös fastighetsförvaltning och goda boendemiljöer. En del av arbetet handlar trygghetsskapande insatser som trivsel- och trygghetsvandringar, vilka syftar till att identifiera och åtgärda platser som upplevs som otrygga eller där det förekommer oönskad aktivitet. BID Malmö samarbetar även med lokala skolor och fritidsgårdar kring information om ANDTS-frågor. I samarbete med SSPF har BID Malmö också bidragit till att skapa informationsfilmer med bäring på dessa frågor. I samarbete med Polisen och Malmö stad verkar BID Malmö för att motverka droghandel, men arbetet inkluderar även att skapa möjligheter till en meningsfull fritid för barn och unga.

Mål 2: Barn och unga ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar

Regeringens bedömning i relation till mål 2:

Insatser för att skydda barn mot skadliga effekter av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar bör fortsatt utgöra grunden för det hälsofrämjande och förebyggande ANDTS-arbetet.

Prioriterade insatsområden:

- a) Stödet till barn och unga som anhöriga bör intensifieras
- b) Skolans tobaks- och nikotinförebyggande arbete bör förstärkas
- c) Arbetet för att nå målet om ett rökfritt Sverige 2025 bör fortsätta
- d) Insatserna till blivande föräldrar bör stärkas

Alla prioriterade insatsområdena under mål 2 berör kommunsektorn.

Stödet till barn och unga som anhöriga bör intensifieras

Under insatsområdet påtalas i ANDTS-strategin att barn och unga som växer upp i familjer med skadligt bruk eller beroende löper högre risk än andra barn att själva utveckla skadligt bruk eller beroende och psykisk

ohälsa. Problematik kopplat till våld, kriser och svåra upplevelser i familjen kan vara bakomliggande orsaker till svårigheter i skolan, ohälsa och andra negativa konsekvenser. Inom insatsområdet påtalar också regeringen betydelsen av att skydda det ofödda barnet från skador till följd av exponering för ANDTS under fosterlivet, såväl som barn som fötts med denna typ av skador.

Via Malmö spädbarnsteam på arbetsmarknads- och socialförvaltningen erbjuds rådgivning, samtalsstöd och vägledning till gravida kvinnor och föräldrar med barn upp till två år. Verksamheten vänder sig till personer som har problem kopplat till beroende, psykisk ohälsa och/eller stora svårigheter som påverkar föräldraförmågan. Deltagarna erbjuds hjälp till en drogfri graviditet och spädbarnstid. När barnet är fött fokuserar behandlingen på samspelet och anknytningen mellan barn och föräldrar. Under behandlingen samverkar Malmö spädbarnsteam med andra vårdgivare och kontakter som är viktiga för barnet och familjen, till exempel MVC, BVC, psykiatri, Försäkringskassan med flera. Teamet förbereder för att barnet ska få en bra förskoleplats och behandlingen pågår minst till dess att barnet är inskolat i förskolan.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen har även olika funktioner för rådgivning på internet och via telefon. Det är det möjligt att vända sig till de olika mottagen direkt, men det går även att höra av sig anonymt till funktionen "Soctanter på nätet" och ställa frågor kring bland annat droger eller om man av olika skäl är orolig för någon i sin närhet.

Inom regionens barnhälsovård i Malmö – och på andra håll i länet – implementeras arbetssättet "BarnSäkert", som bygger på screening för riskfaktorer i barnets miljö, genom att upprepat och systematiskt ställa frågor till föräldern om bland annat riskbruk av alkohol, spel med pengar och rökning. Barnhälsovården kan då koppla på en av Malmö stads föräldrarådgivare som hjälper föräldern vidare till rätt stöd, eller slussa direkt till rätt vårdinstans.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen tillhandahåller även stödgrupper för barn och unga, som lever i eller har levt i familjer där det finns beroendeproblematik, psykisk ohälsa och hot och våld. Stödgrupperna vänder sig till barn och ungdomar 7–18 år. Genom stödgrupperna lär sig barnen, genom gruppövningar och lek, att se sina egna känslor och behov, hantera konflikter, klara av motgångar och få ökad kunskap om familjens problematik. Verksamheten syftar till att stärka barnens självkänsla och

göra de medvetna om sina egna behov. En viktig funktion är också att avlasta barnen från skuld känslor och föreställningar om att de skulle vara ansvariga för familjens problem.

Tidigare nämnda Öppenvårdshuset Gustav erbjuder förutom insatser riktade till vuxna med missbruksproblematik också insatser riktade till anhöriga. För barn (7–18 år) till inskrivna klienter erbjuds så kallade "BRA-samtal" (Barns rätt som anhöriga) vilket ger barnen möjlighet att uttrycka sina behov av information och hjälp.

Alma är ett komplement till den befintliga hjälp och det bistånd som ges i Malmö stad. Verksamheten riktar sig bland annat till personal, inom socialtjänst, barn- och ungdomspsykiatri, vuxenpsykiatri, mödra- och barnhälsovården samt vuxenhabiliteringen, som i sitt arbete möter barnfamiljer (och blivande mödrar) där det föreligger psykisk ohälsa och/eller beroendeproblematik. Alma består av ett konsultationsteam som erbjuder information, fortbildning och utbildning till professionella. Alma har även en föräldratelefon till vilken föräldrar har möjlighet att ringa för att få stöd och vägledning.

Skolans tobaks- och nikotinförebyggande arbete bör förstärkas

Lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter inkluderar förbud mot att röka (inklusive e-cigarett) i verksamheter för barn och ungdomar. Det innefattar både lokaler och vissa utomhushusområden som skolgårdar på grund- och gymnasieskolor, motsvarande områden vid förskolor, fritidshem och liknande inrättningar för barnomsorg.

Grundskoleförvaltningen har en rutin (GRF-2022-32684) som bland annat innefattar vilka åtgärder som ska vidtas om rökning sker inom skolans område. Gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningens riktlinjer för nolltolerans mot alkohol och droger i gymnasieskolan och anpassad gymnasieskola (Malmö stad, 2024–5) inkluderar inte tobak (annat än att de uttrycker att eleverna ska få undervisning om hur tobak, alkohol och narkotika påverkar hälsan) men reglerna kring rökfria miljöer innefattar även gymnasieskolorna och vuxenutbildningen, vilka förvaltningarna arbetar för att upprätthålla.

Ett föräldraprogram vilket spritts till flera skolor genom CTC-arbetet är "EFFEKT 4–6", vilket riktas till elever i mellanstadiet och deras föräldrar. Syftet med programmet är att förebygga användning av tobak – och i förlängningen indirekt cannabis – genom att arbeta med risk- och skydds-

faktorer kring barnen själva, i deras familjekontext och kamratumgänge. Programmet bygger dels på att presentationer ges inom ramen för ordinarie föräldramöten, vilka syftar till att grundlägga ett restriktivt förhållningssätt till tobaksanvändning, dels på att tobaksbruk ingår i sex elevlektioner.

Arbetet för att nå målet om ett rökfritt Sverige 2025 bör fortsätta

I samband med att den förra ANDT-strategin (Skr. 2015/16:86) antogs ställde sig den dåvarande regeringen bakom en målsättning om ett rökfritt Sverige till år 2025. Målet etablerades av tankesmedjan Tobaksfakta, genom vilket organisationer, kommuner, regioner och myndigheter tillsammans uppgav att man ska bidra till att minska rökningen och dess skadeeffekter till nära noll. Målet innebär att andelen som röker dagligen i befolkningen ska understiga fem procent år 2025. Malmö stad har inte anslutit till målet om ett rökfritt Sverige och den senaste mätningen med förstärkt svarsunderlag (2022) gav vid handen att 8,3 procent av den vuxna befolkningen i Malmö röker dagligen.

Insatserna till blivande föräldrar bör stärkas

Den tidigare nämnda verksamheten Malmö spädbarnsteam (se rubriken "Stödet till barn och unga som anhöriga bör intensifieras") arbetar för att gravida kvinnor med beroendeproblematik ska få hjälp till en drogfri graviditet och spädbarnstid.

Inom Region Skåne finns också Maria mödravård, som är en del av specialistmödravården. Hit kan gravida som har, eller har haft, problem med alkohol, droger eller beroendeframkallande läkemedel vända sig. Mottagningen tar även emot gravida där partnern har denna typ av problematik. Utöver dessa verksamheter erbjuds stödsamtal och rådgivning i olika former; genom mottagen, på internet och via telefon.

Mål 3: Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller debuterar tidigt med alkohol och spel om pengar ska minska

Regeringens bedömning i relation till mål 3:

Insatser för att förebygga att barn och unga börjar använda narkotika, dopningsmedel och tobaks- och nikotinprodukter eller debuterar tidigt med alkohol eller spel om pengar bör ges en högre prioritet.

Prioriterade insatsområden:

- a) Att förebygga ANDTS-relaterad ohälsa bland barn och unga och erbjuda tidiga insatser bör ges en högre prioritet
- b) Barn- och ungdomshälsovården bör bli mer sammanhållen, förebyggande och hälsofrämjande
- c) Det förebyggande arbetet mot narkotika bör stärkas
- d) Nästa steg bör tas i det förebyggande arbetet mot dopning
- e) Användningen av lustgas i berusningssyfte bör motverkas

Alla prioriterade insatsområdena under mål 3 berör kommunsektorn.

Att förebygga ANDTS-relaterad ohälsa bland barn och unga och erbjuda tidiga insatser bör ges en högre prioritet

Under detta insatsområde påtalas i ANDTS-strategin att ansvaret för att tidigt uppmärksamma och åtgärda ANDTS-relaterad ohälsa hos barn och deras föräldrar är ett ansvar för många verksamheter. Ur ett kommunalt perspektiv berörs till exempel socialtjänsten, förskola och skola inklusive elevhälsa. Inom detta insatsområde påtalas också att stöd i föräldraskapet är en viktig insats för att motverka ojämlikhet i livsvillkor och olika negativa utfall för barn och unga. Det kan handla om att ge föräldrar kunskap, råd och vägledning kring barns rättigheter, hälsa och utveckling och att stärka föräldrarnas relation till varandra eller det sociala nätverket runt familjen.

För att skapa bättre förutsättningar för tidigt föräldraskapsstöd (avseende barn i åldern 1–6 år) har förskoleförvaltningen och arbetsmarknads- och socialförvaltningen inrättat den nya funktionen förskolesocionomer. Denna funktion utgör en brygga mellan förskolan och socialtjänsten och syftar till att utgöra ett tidigt och tillgängligt stöd och stärka föräldraförmågan och relationen mellan föräldrar och barn.

Ett stöd som riktar sig till blivande föräldrar, föräldrar med små barn (0–6 år) och nyanlända föräldrar är föräldrarådgivarna på familjecentralerna. Denna verksamhet tillhandahåller stöd och råd kring olika utmaningar man kan möta som förälder; kring relationen till barn och partner, kring rutiner och struktur i vardagen, eller kring samspel och anknytning. Rådgivarna tillhandahåller också föräldrastödsprogram, både i grupp och individuellt, samt samhällsvägledning utifrån den situation som föräldern befinner sig i.

Familjerådgivningen erbjuder kurserna "Trygghetscirkeln" (Circle of Security) och Föräldraskapsstöd i Sverige (FÖS).

Utöver familjerådgivningen bygger familjecentralerna på samlokalisering av öppen förskola, barnavårdscentraler och i flertalet av fall även barnmorskemottagningar. Förutom de föräldrarådgivare som arbetar på familjecentralerna finns det också centralt placerade föräldrarådgivare som samverkar med alla barnavårdscentraler i staden. Föräldrarådgivarna kommer i kontakt med tusentals föräldrar årligen med varierande utmaningar. I de fall riskbruks- eller missbruksproblematik konstateras slussas föräldrarna vidare till aktörer som Öppenvårdshuset Gustav, Region Skånes Levnadsvanemottagning eller andra lämpliga instanser. En vanligt förekommande problematik som uppmärksammas av föräldrarådgivarna är tobaksrökning.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen arbetar även med förebyggande familjestöd, vilket vänder sig till barn och unga i ålder 6–21 år, föräldrar och andra familjemedlemmar. Det förebyggande familjestödet erbjuder stöd kring olika svårigheter inom familjer, exempelvis kring problem att kommunicera, oro för barnens framtid, skolstress, ilska, sorg eller andra bekymmer. Verksamheten bygger på kortare frivilliga råd- och stödsamtal samt föräldrakurser i grupper och individuellt. Stödet kräver ingen utredning och är lättillgängligt.

Alla barn i centrum (ABC) är en kurs som syftar till att ge föräldrar verktyg för att stödja sitt barns utveckling, förebygga konflikter och hantera olika utmaningar som förälder. Målet är att främja barns positiva utveckling och stärka relationerna mellan föräldrar och barn. Genom ABC får också deltagarna träffa andra föräldrar i liknande situationer. Kursen finns i olika versioner; en riktad till föräldrar med barn i åldern 0–2 år, en för föräldrar med barn i åldern 3–12 år och en för föräldrar till tonåringar (13–19 år). Utöver ABC Tonår erbjuds föräldrar och vårdnadshavare till barn på de kommunala gymnasieskolorna också föräldrastödjande samtal.

Elevhälsan arbetar även med stödjande samtal till elever samt motiverande samtal (MI). Grundutbildning och kompetensutveckling kring MI riktas till både lärare och elevhälsopersonal. Under läsåret 24/25 har gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen utsett projektledare för att planera och genomföra drogförebyggande aktiviteter på enskilda skolor. Rollen inkluderar att i nära samarbetet med elevhälsa, Polisen, socialtjänsten,

vårdinrättningar och andra aktörer utveckla och implementera strategier för drogförebyggande arbete.

Ett annat föräldrastödsprogram är Community Parent Education (COPE), vilket syftar till att ge föräldrar verktyg att förstå och hantera sina barns beteenden och att stärka dem i sitt föräldraskap, samt förbättra samspelet i familjen och skapa stödjande nätverk. COPE finns i två versioner; en som riktar sig till föräldrar med barn i ålder 3–12 år och en riktad till föräldrar med barn i 13–18-årsåldern.

Inom arbetet med CTC har Sociala utvecklingsstrategin utgjort en viktig kraftsamling för att mobilisera fler goda vuxna förebilder i barns och ungas livsmiljöer. Målsättningen bakom strategin är att flera vuxna ska kunna förmedla sunda normer och värderingar. Strategin bygger på forskning kring skyddsfaktorer som kan minska risken för ett flertal problemutfall, bland annat kopplat till ANDT.

Programmet Främja goda val (Guiding Good Choices) vänder sig till föräldrar med barn i ålder 9–14 år och syftar till att förebygga användande av tobak, alkohol och andra droger, men även våld, ungdomsbrottslighet och psykisk ohälsa. Programmet bygger på att föräldrar ska utveckla verktyg för att kunna guida sina barn genom tonåren, för att främja en positiv utveckling. Fokus ligger på att stärka banden inom familjer, förbättra kommunikationen mellan föräldrar och barn samt hjälpa familjer att hantera konflikter.

Mammakraft är en kurs för mammor med barn i tidig tonårsålder, vilken syftar till att stärka mödrar i sitt föräldraskap, ge möjlighet att träffa professionella som arbetar med ungdomar och lära känna andra mammor i liknande situation. Kursen utgör även en plattform för mammor att stötta och dela erfarenheter med varandra. Inom ramen för kursen får deltagarna möjlighet att träffa föräldrarådgivare, företrädare för skolan, Polisen, resursteam från Malmö stad och andra aktörer. Kursen bygger på ett idéburet offentligt partnerskap mellan Internationella Kvinnoföreningen (IKF) och arbetsmarknads- och socialförvaltningen.

Föräldraprogrammet EFFEKT 7–9 riktar sig till föräldrar med barn i årskurs 7–9 och syftar till att skjuta upp ungas alkoholdebut och minska berusningsdrickande, men även att öka föräldrarnas engagemang och förmåga till gränssättande och gemensamma förhållningssätt med andra föräldrar kring restriktiva attityder vad gäller tidigt alkoholdrickande. I en

breddare kontext syftar programmet även till att stärka relationen mellan lärare och föräldrar och bidra till ökad måluppfyllelse i skolan. Programmet bygger på att utbildad personal går igenom utbildningsmaterialet tillsammans med föräldrar vid ordinarie föräldramöten.

[illegible]

Inom ramen för SSPF (se mål 1) tillhandahåller Förebyggarsektionen på arbetsmarknads- och socialförvaltningen flera olika insatser på selektiv och universell nivå för att stärka skyddsfaktorer och motverka riskfaktorer kring barn och unga. Flera insatser berör ANDTS-perspektivet indirekt (rör till exempel teman som mansnormer, beteende på nätet och i sociala medier, fältverksamhet i skolor och konflikthantering) men några insatser har också mer direkt koppling. Hit hör främst tematiska föräldramöten som sektionen genomför i samarbete med Maria Malmö som handlar om hur man kan förebygga att unga hamnar i substansbruk, samt informationsutskick till vårdnadshavare om ANDTS-relaterade trender och vilket stöd som finns att tillgå via framför allt socialtjänsten i termer av föräldrastöd och olika öppenvårdsinsatser.

Programmet Youth Aware of Mental Health (YAM) riktar sig till elever i åldersspannet 13–17 år. Genom programmet får ungdomarna möjlighet att prata om och rollspela kring psykisk hälsa i vardagen, där frågor kring ANDT berörs. Tonvikt ligger på att ungdomarna ska lära sig stötta varandra, men de får även information om hur och var professionell hjälp finns att tillgå vid behov. Yam består av fem timmeslånga tillfällen i klassrummet över tre veckors tid.

En del av grundskoleförvaltningens och gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningens grunduppgifter är att arbeta för att främja elevnärvaro och förebygga och hantera problematisk och återkommande frånvaro. Inom grundskoleförvaltningen är detta kopplat till skolpliktsbevakningen. Som ett komplement till detta arbete finns de Skolsociala teamen, som arbetar tillsammans med skolor för att öka elevers närvaro och ge stöd för

att bryta en ogynnsam utveckling. Teamen arbetar både mot elever och vårdnadshavare, dels i själva skolmiljön, dels utanför. Grundskoleförvaltningen och arbetsmarknads- och socialförvaltningen samarbetar även kring Närvaroteam Yngre (vilket riktar sig till elever i årskurs 1–6) och Närvaroteam Äldre (som riktar sig till elever i årskurs 7–9), som arbetar med elever med problematisk skolfrånvaro som har behov av en successiv återanpassning till skolgång. Teamen arbetar för att bryta den sociala isoleringen för dessa elever och slussa tillbaka dem till en fungerande skolgång. Närvaroteamen har tillgång till undervisningslokaler där eleven vid behov kan få stöd i sin kunskapsutveckling av lärare och specialpedagog enskilt eller i en mindre grupp med andra elever som också tar del av insatsen. Närvaroteam Äldre är i skrivande stund delfinansierat genom ESF-medel.

Gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen rapporterar (som tidigare berörts) att man tagit fram riktlinjer för en drogfri skola. Riktlinjerna består av två delar; en del som riktar sig till personal och en del som riktar sig till elever och vårdnadshavare. Även för vuxenutbildningen har motsvarande riktlinjer utvecklats. Innehållet avser att både sända ett tydligt budskap om nolltolerans mot alkohol och andra droger i skolans verksamhet, men också utgöra ett tydligt och handfast stöd till skolans personal i arbetet kring enskilda elever som använder droger.

Förvaltningen rapporterar också att ett antal skolor i samband med föräldramöten (i regel för elever som går första året) informerar föräldrar om risk- och skyddsfaktorer rörande droganvändande, tecken på missbruk hos ungdomar och vad man som förälder kan göra för att stötta sitt barn. I vissa fall samverkar skolorna med aktörer som Polisen och Maria Malmö kring dessa informationsträffar.

Riktat till grundskoleförvaltningens och gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningens elevhälsopersonal har en digital informationsträff genomförts som förmedlat kunskap kring ungdomars bruk av ANDTS. Träffen har inkluderat representanter från Polisen, socialtjänsten, Maria Malmö, Karolinska Institutet och länsstyrelsen. Inom några gymnasieskolor har en föreläsning för personalen hållits i samarbete Maria Malmö och Föräldraföreningen mot narkotika (FMN) vilken berört risk- och skyddsfaktorer, tecken på missbruk hos ungdomar och en lägesbild av hur det ser ut med förekomst och bruk bland Malmös gymnasieelever. Inom gymnasieskolan har även elevassistenter fått utbildning i ANDT-frågor,

för att kunna fånga upp tecken på missbruk/riskbruk och motivera eleverna att prata med och få stöd från elevhälsan.

Elevassistenter på några gymnasieskolor har också gått utbildningen Mental Health First Aid (MHFA), vilken syftar till att ge personalen stärkta förutsättningar att möta unga personer i kris eller som visar tecken på psykisk ohälsa. Beroendesjuklighet berörs som en del i denna utbildning. Inom ramen för det suicidpreventiva arbetet har handboken "Våga fråga - psykisk hälsa och suicidprevention" (Malmö stad, 2021) tagits fram. Denna är tänkt att användas som stöd i arbetet med elever med psykisk ohälsa och självmordstankar och vänder sig personal inom skolan, såsom rektorer, pedagoger och elevhälsopersonal.

En viktig funktion för att identifiera behov av tidiga insatser är elevhälsosamtalen, vilka genomförs i förskoleklass, årskurs 4 och 8 i grundskolan och i år 1 på gymnasiet. Hälsosamtalen syftar till att fånga elevens generella mående och skolsituation. Avseende eleverna i årskurs 8 och gymnasiets år 1 ingår frågor specifikt kopplade till ANDT. Utöver att användas för att identifiera behov av tidiga insatser kan uppgifterna även aggregeras upp och användas för att följa utvecklingen på den specifika skolan och för att undersöka nivåer och trender.

Barn- och ungdomshälsovården bör bli mer sammanhållen, förebyggande och hälsofrämjande

Under detta insatsområde beskrivs i ANDTS-strategin att det finns utmaningar kopplat till fragmentisering och otydlig ansvarsfördelning mellan de aktörer som ansvarar för barn och ungas hälsovård, vilket kan leda till att barn och unga, särskilt barn med komplexa behov, kan hamna mellan stolarna. För att uppnå en mer likvärdig vård som innefattar förebyggande och hälsofrämjande insatser tillsatte regeringen i slutet av 2019 en utredning som skulle se över förutsättningarna för en mer sammanhållen god och nära vård för barn och unga.

I utredningens huvudbetänkande (SOU 2021:34) föreslås att ett nationellt hälsoprogram ska etableras. I enlighet med utredningens förslag gav regeringen 2023 Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett nationellt hälsoprogram för barn och unga upp till och med 20 års ålder. Hälsoprogrammet ska slutredovisas till Socialdepartementet senast 31 oktober 2026 och är en del i den pågående omställningen till god och nära vård. Viktiga aktörer kopplade till programmet är mödrahälsovården,

barnhälsovården, förskola och skola inklusive elevhälsan, ungdomsmottagningar, vårdcentraler, tandvården och socialtjänsten.

Då det bedömts att mål 2 och mål 3 i strategin till stor del överlappar har merparten av insatserna som berör bägge målen placerats under mål 2. En insats som emellertid bedömts relevant att redovisa under detta insatsområde är Växa tryggt. Växa tryggt är ett utökat hembesöksprogram för nyblivna förstagångsföräldrar eller föräldrar som fått sitt första barn i Sverige och som är födda i Öst- och Sydeuropa (utanför EU), Afrika, Asien eller Sydamerika. Programmet inkluderar BVC-sjuksköterska, barnmorska, föräldrarådgivare samt pedagog från öppen förskola/förskola. Växa tryggt kan beskrivas som en förstärkning av barnhälsovårdens basprogram.

Det förebyggande arbetet mot narkotika bör stärkas

ANDTS-strategin pekar på att det förebyggande arbetet är av stor vikt för att minska de negativa sociala och hälsomässiga konsekvenserna av narkotika. I syfte att utveckla samhällets insatser mot narkotika gav regeringen 2022 en särskild utredare i uppdrag att föreslå hur en fortsatt restriktiv narkotikapolitik kan kombineras med ett effektivt narkotika-förebyggande arbete, en god missbruks- och beroendevård samt insatser för att ingen ska dö till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar.

Utredningen har lämnat ifrån sig två betänkanden; "Naloxon kan rädda liv – bedömningar av nuläget och nästa steg" (SOU 2022:54) samt "Vi kan bättre! Kunskapsbaserad narkotikapolitik med liv och hälsa i fokus" (SOU 2023:62). I uppdraget ingick bland annat att föreslå vilka insatser som bör vidtas på nationell, regional och lokal nivå för att stärka det narkotika-förebyggande arbetet i Sverige samt att föreslå ett särskilt program för att förebygga barns och ungas användning av narkotika. Kommunstyrelsens arbetsutskott beslutade (KSAU 24-04-22 § 187) att godkänna stadskontorets förslag till yttrande kring slutbetänkandet. Utredningens resultat är föremål för fortsatt beredning av Regeringskansliet.

Nästa steg bör tas i det förebyggande arbetet mot dopning

Som berörts tidigare i rapporten (se mål 1 och insatsområdet "Samverkan mellan olika perspektiv av betydelse för ANDTS-arbetet bör utvecklas") ingår fritidsförvaltningen i nätverket PRODIS (Prevention av Dopning i Sverige), vilket arbetar för att utveckla och sprida metoden 100% Ren Hårdträning, som syftar till att förebygga och minska användningen av anabola androgena steroider (AAS) och andra dopningspreparat som förekommer på gym (både kommunala anläggningar och privata aktörer).

Från gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen rapporteras att elever från Malmö Idrottsgymnasium deltar i den antidopningsvecka som PRODIS-nätverket organiserar. Skolan organiserar även återkommande workshops kring gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningens riktlinjer för drogfri skola och lektionspass på temat antidopning.

Användningen av lustgas i berusningssyfte bör motverkas

Kommunfullmäktige fattade 2024 (KF 24-09-26 § 196) beslut om ändring i den lokala ordningsstadgan med anledning av bruket av lustgas. Liknande beslut har tagits av andra kommuner runt om i Sverige. Sedan 1 november 2024 är det förbjudet att använda lustgas i berusningssyfte på offentliga platser i Malmö tätort. Polisen har möjlighet att bötfälla personer som påträffas använda lustgas som berusningsmedel.

I samverkan mellan SSPF, Flamman, Malmö stad och Maria Malmö och med bidrag av BID Malmö har en informationsfilm till föräldrar tagits fram kring riskerna med lustgas.

Under hösten 2024 lämnade Malmö stad genom kommunstyrelsens arbetsutskott (KSAU 24-09-09 § 419) yttrande kring remissen En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23). Utredningen föreslår bland annat en ny lag om lustgas i syfte att förhindra användning för berusning, restriktioner kring försäljningen av lustgas, att straffansvar inför för den som bryter mot bestämmelserna samt att Folkhälsomyndigheten får tillsynsansvar över bestämmelser i den nya lagen och anslutande föreskrifter. Utredningens resultat är föremål för fortsatt beredning av Regeringskansliet.

Mål 4: Antalet personer som utvecklar skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska

Regeringens bedömning i relation till mål 4:

Förebyggande arbete och tidiga insatser för att motverka skadligt bruk och beroende av ANDTS bör förstärkas och utvecklas.

Prioriterade insatsområden:

- a) Främjande och förebyggande insatser och stöd bör tillgängliggöras

- b) Forskningen inom folkhälsa och ANDTS-prevention bör stärkas
- c) Statistiken avseende narkotika och dopning bör förbättras
- d) Förutsättningarna för tandvården att arbeta med prevention av alkohol, narkotika och tobaks- och nikotinprodukter bör öka
- e) Arbetet med att förebygga och åtgärda ANDTS-relaterad ohälsa i arbetslivet bör fortsätta

Av de prioriterade insatsområdena under mål 4 berör främst a, d och e kommunsektorn. Under övriga insatsområden lyfter inte regeringen fram kommunerna som centrala aktörer. Då denna kartläggning fokuserat på ANDTS-förebyggande insatser riktade till barn och unga avhandlas bara insatsområde a nedan.

Insatsområde a har tolkats som att det fokuserar insatser för att tidigt uppmärksamma och erbjuda stöd för att förhindra att individer med förhöjd risk och påbörjade riskbeteenden ska utveckla mer omfattande problem. I den nationella ANDTS-strategin nämns i relation till detta insatsområde utöver insatser inom skola (elevhälsa), socialtjänst och studenthälsa (vilka ligger inom ramen för den här rapporten), även hälso- och sjukvårdsinsatser, insatser inom äldreomsorg, företagshälsovård och tandvård (vilka inte har omfattats av denna kartläggning).

Främjande och förebyggande insatser och stöd bör tillgängliggöras

Även detta insatsområde överlappar andra insatsområden, främst under mål 2 och 3.

Alla som arbetar inom myndigheter vars verksamhet berör barn och unga är skyldiga enligt lag att göra en orosanmälan till socialtjänsten om de får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Som barn räknas alla under 18 år. Även information från någon annan om att ett barn far illa kan vara skäl till att göra en orosanmälan. Anmälningar ska till exempel göras om verksamheten får kännedom eller misstanke om brister i omsorgen, att barnet utsätts för våld i hemmet eller det finns oro kring barnets eget beteende som exempelvis droganvändande eller kriminalitet. Arbetsmarknads- och socialförvaltningen arbetar fortlöpande med att informera och utbilda personal kring orosanmälningar.

Gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen har en återkommande samverkan mellan elevhälsoorganisationen och Maria Malmö (se närmare förklaring under mål 5) med syftet att stärka samarbetet kring ungdomar

med riskbruk och missbruk. Gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningens elevhälsa bedriver även en samverkan med arbetsmarknads- och socialförvaltningen kring orosanmälningar för elever, både över och under 18 års ålder. Målet är att stärka samarbetet kring elever i riskzon som kan vara i behov av socialtjänstens stöd. Förvaltningen samverkar också med socialtjänst, Polis, Kriminalvård (inklusive frivård och häkte) kring unga med normbrytande beteende, som riskerar eller har dömts för brott. Fokus ligger på informationsutbyte och förbättrat förebyggande arbete kring unga lagöverträdare.

Ungdomsfält Malmö arbetar uppsökande på platser utomhus där barn och ungdomar mellan 12–21 år befinner sig. Verksamheten ingår som en del i Malmö stads arbete med "Trygg och säker stad" och handlar både om att ha en trygghetsskapande närvaro och om att fånga upp ungdomar och unga vuxna som befinner sig i riskgruppen för kriminalitet eller andra destruktiva normbrytande beteenden. Ungdomsfält Malmö samverkar med ett flertal olika aktörer; fritidsgårdar, Polisen, skolan, civilsamhället och socialtjänsten och deltar även på samverkansmöten inom SSPF.

Lots-teamet är en verksamhet som bedrivs i samverkan med arbetsmarknads- och socialförvaltningen och grundskoleförvaltning och som vänder sig till högstadiееlever som är i behov av en tillfällig placering utanför ordinarie skolenhet utifrån andra elevers trygghet och studiero. I många fall så finns en samproblematik relaterat till att ungdomen använt droger eller varit involverad i drogförsäljning/kriminalitet. Teamet består av lärare och socionomer (en socialsekreterare och en behandlare) som under en period på 6–8 veckor arbetar med att kartlägga ungdomens sociala situation i nära samarbete med hemskolan, ordinarie socialsekreterare och eventuell pågående insats genom socialtjänsten. I vissa fall kan socionomerna också göra en BBiC-utredning (Barns behov i centrum) och föreslå vidare social insats eller bistå ordinarie socialsekreteraren i sin utredning.

Lots-teamet arbetar för att motivera ungdomarna att delta i planeringen av behandlingsinsatser. Påverkansprogram som rePULSE och Kriminalitet som livsstil (KSL) kan i vissa fall påbörjas. Inom grundskoleförvaltningen har också beslut tagits om inrättande av akutskolor från och med höstterminen 2025, vilka är en organisatorisk lösning för att elever tillfälligt ska få undervisning utanför den egna skolenheten. Den tillfälliga placeringen är en disciplinär åtgärd som regleras i skollagens kapitel 5 om trygghet och studiero. Andra kommuner som implementerat akutskolor har i dialog med

förvaltningen vittnat om att det för de elever som blir aktuella för placering ofta finns en samproblematik som berör ANDTS-området, även om det inte nödvändigtvis är anledning till placeringen.

Klivet är en verksamhet för barn och unga samt unga vuxna (13–21 år) med HVB- eller stödboendeplacering och behov av förstärkta insatser kring psykisk hälsa. Fokus är att underlätta den interna vårdkedjan mellan HVB och stödboende och att förebygga att pågående placering ska behöva avbrytas samtidigt som man kan bidra till att korta ner placeringstid och vistelse inom institution. Insatserna utformas med hänsyn till barnets/ungdomens behov och kan inkludera metoder som rePULSE, återfalls-prevention (ÅP), Haschavvänjningsprogram (HAP) samt Cannabisprogram för ungdomar (CPU) och motiverande samtal.

Lyftet är en insats för ungdomar och unga vuxna (12–21 år) som har problematik kopplat till kriminalitet, missbruk och/eller annat socialt nedbrytande beteende. Insatsen bygger på att man arbetar med flera behovsområden i den unges liv och i hög grad anpassar behandlingsarbetet utifrån den unge och dess behov och möjligheter. Fokus för arbetet är att förbättra den unges beteende och relationer i förhållande till sin omgivning och sitt nätverk, öka skyddsfaktorer och minska riskfaktorer samt att möjliggöra nya beteenden.

Hemmaplansteamet (HPT) finns till för att hjälpa familjer med barn och ungdomar (11–18 år) som har problematiskt beteende i någon form, förutom missbruk och kriminalitet. Det kan handla om utåtagerande beteende, konflikter inom familjen eller i skolan, eller andra beteenden som ungdomen uppvisar som tyder på att den inte mår bra. Hemmaplansteamet består av familjebehandlare som arbetar med samtal enskilt med ungdomen, föräldrarna och andra viktiga vuxna samt med gemensamma familjesamtal. Ofta handlar arbetet om att hjälpa familjer att etablera fungerande kommunikation och ge föräldrar verktyg för att kunna arbeta med gränssättning och förbättrad kommunikation med sitt barn. Föräldrar erbjuds även att delta i föräldragruppen Connect, som organiseras två gånger varje termin.

Flexet är en öppenvårdsinsats för ungdomar och unga vuxna i åldern 12–21 år där det finns tendenser till normbrytande- eller socialt nedbrytande beteenden. Deltagarna kan ha problem med explosivitet, bristfälliga rutiner och vardagsstrukturer eller befinna sig i riskzon för kriminalitet. Flexet syftar till att deltagarna ska ha ett självständigt liv och sammanhang där positiv

fritid och god hälsa står i fokus. I dialog med ungdomsbehandlare är deltagarna med och utformar innehållet i insatsen, tar fram plan och målsättning.

Knutet till Malmö universitet finns Studenthälsan, vilken bland annat arbetar med ANDTS-perspektiv. Verksamheten innefattar kommunikativa insatser som informationstillfällen och föreläsningar för studenter (exempelvis fadder- och kaptensutbildningar inför inspark), olika kampanjer kring alkohol, medverkan på terminsvisa nätverksträffar kring ANDTS-frågor med fokus på målgruppen studenter tillsammans med andra aktörer (studenthälsan från andra städer i Skåne samt Länsstyrelsen Skåne och Maria Malmö) och medverkan på nätverksträffar med elevhälsan för den kommunala gymnasieskolan.

Studenthälsan arbetar även med att genomföra individuella alkoholvanan-interventioner till studenter två gånger om året, organisera AUDIT-veckor en gång om året då samtliga studenter som behöver mottagningen erbjuds att fylla i ett AUDIT-formulär (en självskattning av alkoholkonsumtionen) och samtala om resultatet, samt hålla individuella stödsamtal med kurator eller sjuksköterska kring ANDTS-frågor, samt vid behov guida individer vidare till specialistvård.

Mål 5: Personer med skadligt bruk, eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha tillgång till vård och stöd av god kvalitet

Regeringens bedömning i relation till mål 5:

Personer med skadligt bruk eller beroende bör, utifrån sina individuella förutsättningar och behov, få tillgång till vård och stöd av god kvalitet. Behandling för skadligt bruk eller beroende bör ges samordnat med behandling för andra psykiatriska tillstånd. Insatser till personer med skadligt bruk eller beroende bör ha ett större fokus på att förstärka och vidmakthålla hälsa. Patienters, brukares och anhörigas och närståendes inflytande bör stärkas och stigmatiseringen av personer med skadligt bruk eller beroende bör minska.

Prioriterade insatsområden:

- a) Insatserna vid skadligt bruk eller beroende bör bli mer samordnade och det hälsofrämjande arbetet stärkas
- b) Tvångsvården vid skadligt bruk eller beroende bör förbättras

- c) Vården och stödet vid narkotikaberoende bör utvecklas
- d) Insatserna för att nå personer i en socialt och hälsomässigt utsatt situation till följd av skadligt bruk eller beroende bör intensifieras

Alla prioriterade insatsområdena under mål 5 berör kommunsektorn. Då kartläggningen har avgränsats till förebyggande insatser riktade till barn och unga (se avsnittet "Avgränsning och fokus") innebär det att enskilda insatser inte har kartlagts i relation till detta mål. Här ges dock en översiktlig redogörelse för stadens åtaganden i relation till målet.

Arbetsmarknads- och socialnämnden ansvarar för att fullgöra de uppgifter som Malmö stad har enligt socialtjänstlagen (2001:253), lagen om vård av missbrukare i vissa fall (1988:870) och andra anknyttande författningar avseende personer med missbruk. Nämndens uppdrag framgår av kommunfullmäktiges reglemente för styrelsen och övriga nämnder (STK-2021-1338).

Arbetsmarknads- och socialnämnden ska handlägga ärenden, fatta och verkställa beslut enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) avseende behov av stöd och hjälp med anledning av missbruk. Nämnden ansvarar inte för insatser som målgruppen behöver utifrån andra behov, till exempel om de samtidigt har annan psykisk eller fysisk funktionsnedsättning, samsjuklighet, somatisk sjukdom eller demens. De insatserna ansvarar funktionsstödsnämnden respektive hälsa-, vård- och omsorgsnämnden för. Det ingår i nämndens grunduppdrag enligt socialtjänstlagen att sörja för att personer med missbruk får den hjälp och vård som de behöver för att komma ifrån missbruket (5 kap. 9 §) samt att erbjuda stöd för att underlätta för anhöriga till personer med missbruk (5 kap. 10 §). Nämnden tillhandahåller flera olika insatser både i öppenvård och på institution till unga och vuxna med skadligt bruk eller beroende, samt insatser till deras anhöriga.

I enlighet med socialtjänstlagen har Skånes kommuner och regionen ingått en ramöverenskommelse (STK-2021-407) som bland annat innefattar samarbete i fråga om personer som missbrukar alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel eller spel om pengar. Överenskommelsen beskrivs närmare under mål 1 och insatsområdet "Samverkan mellan olika perspektiv av betydelse för ANDTS-arbetet bör utvecklas". Överenskommelsen är en bilaga till hälso- och sjukvårdsavtalet (Skånes Kommuner & Region Skåne, 2016) som

reglerar ansvarsfördelning och samverkansformer inom hälso- och sjukvårdsområdet mellan Region Skåne och länets kommuner.

Tillsammans med Region Skåne driver nämnden Maria Malmö, vilket är en öppenvårdsmottagning för ungdomar under 25 år med beroendeproblem. Unga som har problem med alkohol och/eller andra droger kan vända sig till Maria Malmö utan beslut om bistånd. Där kan såväl den unge som anhöriga och andra personer i dennes närhet få råd, stöd och information. Maria Malmö driver även det tidigare nämnda "Gamingprojektet". Huvudmännen samverkar i flera andra projekt och genom olika arbetssätt för att uppnå en mer samordnad och personcentrerad vård.

För att upptäcka och minska missbruks- och hemlöshetsproblematik bedriver nämnden också en uppsökande verksamhet på arenor där personer med missbruk vistas, samt för att informera om den hjälp som finns. Även detta ingår en del av arbetsmarknads- och socialnämndens grunduppdrag utifrån socialtjänstlagen (3 kap. 7 §).

Inom ramen för Plattform Malmö driver arbetsmarknads- och socialförvaltningen två verksamheter där socialsekreterare närvarar hos Polisens ungdomssektion och Kriminalvårdens ungdomsavdelning. I syftet att så tidigt som möjligt hitta ungdomar (individer under 18 år) som rör sig i miljöer som är negativa för deras hälsa och för att undvika att dessa ungdomar hamnar i missbruk och kriminalitet finns socialsekreterare utplacerade hos Polisen. Målet är att få till en god samverkan mellan Polis och socialtjänst gällande unga lagöverträdare. Socialarbetare på häktet arbetar för att ungdomar och unga vuxna (15–21 år) under häktningstiden ska ha möjlighet till stöd för att minska återfallsrisken för fortsatt kriminalitet och psykisk ohälsa samt att säkerställa att ungdomar efter häktetiden har en planering med socialtjänsten.

Arbetsmarknads- och socialnämnden beviljar också organisationsstöd inom det sociala området på ett- respektive tvåårsbasis. Stödet riktar sig till organisationer som har en eller flera av följande målgrupper:

- Barn och unga i utsatta situationer inklusive stöd till deras vårdnadshavare
- Människor som befinner sig i eller har befunnit sig i beroende
- Människor som befinner sig i eller har befunnit sig i hemlöshet

- Människor som utsätts eller har utsatts för våld i nära relation eller hedersrelaterat våld och förtryck inklusive barn

Organisationsbidrag inom det sociala området syftar till att främja ett demokratiskt samhälle och möjliggöra för människor att organisera sig kring sociala frågor. Syftet är också att främja en mångfald av idéburna organisationer inom det sociala området i Malmö.

Mål 6: Antalet personer som skadas eller dör på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller spel om pengar ska minska

Regeringens bedömning i relation till mål 6:

Att minska antalet personer som skadas eller dör på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar bör fortsatt vara ett grundläggande mål för det förebyggande ANDTS-arbetet i Sverige.

Det övergripande målet för narkotikapolitiken om ett narkotikafritt samhälle bör följas av en nollvision som innebär att ingen ska dö till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar.

Prioriterade insatsområden:

- a) Åtgärder för att minska antalet dödsfall bör vidtas
- b) Statistiken avseende dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar bör bli bättre
- c) Det nationella varningssystemet för att motverka narkotikarelaterade dödsfall bör fortsatt utvecklas
- d) Naloxon bör tillgängliggöras i ökad utsträckning
- e) Antalet döda och skadade i trafiken på grund av alkohol och andra droger bör minska
- f) Kunskapen om sambandet mellan alkohol och cancer bör öka
- g) Det suicidpreventiva arbetet bör stärkas

Av de prioriterade insatsområdena under mål 6 berör c, d, e, f och g kommunsektorn. Under insatsområde a och b lyfter inte regeringen fram

kommunerna som centrala aktörer. Då kartläggningen av insatser har avgränsats till förebyggande insatser riktade till barn och unga så ges här endast en översiktlig redogörelse för stadens åtaganden i relation till målet.

Arbetsmarknads- och socialnämnden ansvarar för behandlande insatser till personer med skadligt bruk och beroende, vilket bidrar till målsättningen om att antal personer som skadas eller dör på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika ska minska.

I nämndens grunduppdrag enligt socialtjänstlagen (12 kap. 9 §) ingår att anmäla till Folkhälsomyndigheten om nämnden iakttagit något som tyder på att nya medel används för missbruksändamål eller att ändringar sker i missbruksmönster av kända medel. Arbetsmarknads- och socialnämnden är sedan flera år med i "Varningssystem för narkotika" (VSN). VSN är Folkhälsomyndighetens webbportal för att dela information mellan myndigheter om farliga substanser eller förändrade användningsmönster som riskerar att leda till skador eller dödsfall orsakade av narkotika. Nämnden kan på detta sätt lämna informationen vidare till personer som nämnden möter i sina verksamheter och som använder narkotikaklassade substanser.

För att förebygga narkotikarelaterade dödsfall genomför arbetsmarknads- och socialförvaltningen utbildning kring Naloxon för medarbetare som arbetar direkt med personer som använder narkotika. Naloxon är ett effektivt och lättanvänt läkemedel i form av nässpray som kan häva överdoser av opioider.

Genom sitt grunduppdrag möter förvaltningens medarbetare människor som mår psykiskt dåligt och kan ha suicidala tankar, vilket även kan handla om personer med skadligt bruk eller beroende och deras anhöriga. Förvaltningen har därför kompetenshöjande insatser gällande suicidprevention som riktar sig till alla medarbetare som arbetar nära brukare.

Regeringen har tagit fram en nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention för perioden 2025–2034 (Skr. 2024/25:77). Strategin syftar till att ge en långsiktig inriktning för arbetet och ett av delmålen handlar om ökade investeringar i barn och unga för att främja att de ska ha en god psykisk hälsa genom hela livet. Gruppen unga inkluderar i detta sammanhang unga vuxna i åldern 16–29 år då detta bedöms vara en särskilt utsatt grupp.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen arbetar tillsammans med Polisen med arbetssättet SMADIT (Samverkan mot alkohol och droger i trafiken). Metoden innebär att personer som ertappats för ratt-, drogratt- eller sjöfylleri snabbt ges ett erbjudande om en vårdkontakt för sina problem, med målet att minska antalet olyckor och dödsolyckor orsakade av alkohol eller narkotika.

Från gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen rapporteras också att elever som går transportinriktning på Fordons- och transportprogrammet får särskild undervisning om risker med alkohol och droger i trafiken som en del av sin förarutbildning.

Mål 7: En folkhälsobaserad syn på ANDTS inom EU och internationellt

Regeringens bedömning i relation till mål 7:

Samarbetet inom EU och internationellt bör fortsatt vara en hörnsten i ANDTS-arbetet och utgå från en folkhälsobaserad ansats samtidigt som den svenska lagstiftningen värnas.

Prioriterade insatsområden:

- a) ANDTS bör beaktas inom ramen för bredare folkhälsopolitiska satsningar
- b) Samverkan på alkoholområdet inom EU och internationellt bör öka
- c) Den folkhälsoorienterade synen på narkotika bör få bredare genomslag
- d) Ett omfattande brottsförebyggande och brottsbekämpande arbete bör fortsatt prioriteras
- e) Det internationella arbetet mot dopning med utgångspunkt i idrotten bör fortsätta
- f) Genomförandet av en folkhälsobaserad tobakspolitik inom EU och internationellt bör stödjas

Kommunerna pekas inte ut som central aktör i relation till någon av insatsområdena under mål 7. Därav har inte insatser kopplats till detta mål.

Förslag till utveckling av det ANDTS-förebyggande arbetet

Några utgångspunkter

Kartläggningen av insatser inom ramen för budgetuppdraget har visat att Malmö stads arbete kring ANDTS i hög grad kopplar an till den nationella ANDTS-strategins prioriterade insatsområden och att staden redan har ett etablerat aktivt arbete med samordnade insatser riktade till barn och unga.

Givet att fokus har legat på förebyggande insatser riktade till barn och unga har rapporten dock inte för avsikt att redogöra för Malmö stads samlade utbud av insatser inom ANDTS-området. Som tidigare berörts har rapporten exempelvis inte mer än översiktligt berört behandlings- och stödinsatser vid skadligt bruk och beroende eller insatser kopplat till situationell prevention. Rapporten har också huvudsakligen behandlat insatser som bedrivs i kommunens egen regi.

I likhet med budgetuppdraget "En mer ändamålsenlig organisation av stadens drogförebyggande arbete" (STK-2019-1245) från Malmö stads budget för 2018 konstateras här att det saknas en modell för central samordning av det ANDTS-förebyggande arbetet. En sådan modell bedöms ge bättre förutsättningar att undvika parallellstrukturer och samarbetsytor med snarlikt fokus.

En central ANDTS-samordningsfunktion bedöms också ge bättre förutsättningar till överblick av stadens arbete med bäring på ANDTS-området och möjlighet att föreslå förbättringar och ändringar sett ur ett systemperspektiv. Förslaget innebär också att en central funktion inte exklusivt skulle inriktas mot barn och unga, utan även avse andra åldersgrupper av Malmöbor. Rollen som ANDTS-samordnare bör inte heller uteslutande inriktas mot sociala preventionsinsatser utan även inkludera andra aspekter, som till exempel frågor relaterat till tillgänglighetsbegränsning, tillsyn och tillståndsgivning och insatser utifrån Malmö stads arbetsgivarroll.

I likhet med det tidigare budgetuppdraget bedöms att det finns behov av att skapa samsyn och höjd medvetenhet om preventionsområdets komplexitet. Det framgår att synen på preventionsbegreppet och de olika preventionsnivåerna – samt olika insatsers koppling till dessa – till viss del skiljer sig åt mellan stadens verksamheter. En anledning till detta bedöms vara att olika

verksamheter möter invånarna i olika skeden i förhållande till problem-utveckling, vilket illustreras genom den så kallade "Continuum of Care"-modellen under rubriken "Om prevention". Beroende på var vi genom vår yrkesroll befinner oss i relation till denna modell tenderar vi att ha olika perspektiv på vad preventionsinsatser syftar till och hur vi ser på risk- och skyddsfaktorer. Även om många risk- och skyddsfaktorer kan ha bäring på flera nivåer/steg i denna modell är det inte givet att risk- och skyddsfaktorer från en preventionsnivå är överförbara till en annan. Rollen som ANDTS-samordnare skulle så till vida handla om att fånga upp, samordna och stödja vidareutveckling av befintliga insatser och förhålla dessa till ett systemperspektiv.

En viktig lärdom från CTC-arbetet är att det finns utrymme för samordningsvinster och effektiviseringsmöjligheter i det förebyggande arbetet, genom att identifiera risk- och skyddsfaktorer med bäring på flera typer av problemutfall. Denna intention finns förutsättning att kanalisera in i arbetsmarknads- och socialnämndens nya uppdrag kring universell prevention av normbrott bland barn, vilket kommunfullmäktige beslutade om hösten 2024 (KF 24-09-25 § 190).

Rollen som ANDTS-samordnare skulle både handla om att fånga denna typ av synergieffekter, i nära dialog med uppdraget kring universell prevention av normbrott bland barn, såväl som med andra förebyggande initiativ/uppdrag (till exempel kommunens brottsförebyggande arbete, folkhälsoarbete, våldsförebyggande arbete och tillsynsarbete inom alkohol- och tobaksområdet), samt att samtidigt bevaka aspekter som är specifika för ANDTS-området.

Organisatorisk placering och roll

Via en genomlysning som konsultbyrån Public Partner gjorde inom ramen för ärendet kring verksamhetsförändring inom Communities That Care (STK-2024-351) påtalades att placeringen av samordningsfunktionen på stadskontoret inte ligger i linje med förvaltningens uppdrag och övriga förvaltningars grunduppdrag. Bedömningen var att stadskontoret har ett tydligt uppdrag att fungera stödjande, men inte från en överordnad position relaterat till nämndernas mandat. Sett i relation till denna slutsats görs här bedömningen att stadskontoret inte är den bäst lämpade förvaltningen för inrättande av en ANDTS-samordningsfunktion.

Den samlade bedömningen är att arbetsmarknads- och socialnämnden skulle utgöra den mest logiska hemvisten för ANDTS-samordningen. Utöver att nämnden nyligen har fått ansvar för uppdraget kring universell prevention av normbrott bland barn har nämnden sedan tidigare ett tydligt ansvar för social prevention på individ- och riskgruppsnivå, jämte ansvar för behandlings- och stödinsatser för personer med skadligt bruk och beroende (inklusive insatser riktade till anhöriga) samt ansvar för tillståndsgivning och tillsyn utifrån alkohol- och tobakslagstiftning. Arbetsmarknads- och socialförvaltningen har därtill i stor utsträckning en stödjande och samverkande roll i relation till andra fackförvaltningar, vilket bedöms vara fördelaktigt.

Rollen som ANDTS-samordnare föreslås inkludera:

- att företräda Malmö stad i Länsstyrelsen Skånes nätverk för kommunala ANDTS-samordnare och utgöra stadens kontaktperson i det regionala samarbetet,
- att själv eller tillsammans med andra berörda medarbetare/uppdrag representera Malmö stad i samverkansstrukturer med bäring på ANDTS-frågorna (exempelvis i relation till Polisen, Tullverket, Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten och Länsstyrelsen),
- att förmedla och sprida information kring ANDTS-frågorna internt i Malmö stad,
- att arbeta med analyser och lägesbilder av utvecklingen inom ANDTS-området i Malmö kommun avseende ett befolkningsperspektiv (inte enbart avseende barn och unga),
- att bereda förslag till styrdokument (strategier, program, handlingsplaner med mera) relaterat till ANDTS-prevention,
- att bereda svar på remisser och motioner med bäring på ANDTS-prevention,
- att samordna arbetet med att besvara Folkhälsomyndighetens enkätundersökning "Länsrapporten",
- att understödja arbetet som följer på den nya socialtjänstlagen, vilken ställer anspråk på att socialtjänsten ska arbeta mer förebyggande och säkerställa att verksamheten bedrivs i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet,

- att ansvara för webbinnehåll relaterat till området uppdateras på Malmö stads externa webb (malmo.se) samt på intranätet (Komin),
- att regelbundet föra dialog med stadens övriga samordningsfunktioner med koppling till det ANDTS-förebyggande arbetet, samt att
- informera eventuell styrgrupp kring utveckling som sker regionalt och nationellt inom ANDTS-området, samt återföra information från det lokala planet till den regionala nivån (och i vissa fall den nationella nivån).

Budgetuppdraget har inte tagit ställning till finansiering av en eventuell samordningstjänst. Bedömningen är att rollen som ANDTS-samordnare bör utgöra en egen tjänst.

Genom propositionen "En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter" (Prop. 2024/25:89) föreslår regeringen att en ny socialtjänstlag ska ersätta den nuvarande. Den nya socialtjänstlagen medför anspråk på att socialtjänsten ska bli mer förebyggande, lätt tillgänglig och kunskapsbaserad. Förebyggande-perspektivet innebär att socialtjänsten ska nå ut till människor innan problem uppstår eller växer och erbjuda snabbare och enklare insatser utan behovsprövning. Omställningsarbetet innebär också att den hjälp som erbjuds ska baseras på bästa tillgängliga kunskap om vad som kan göra mesta möjliga nytta för individen. Budgetuppdraget bedömer att ett inrättande av en ANDTS-samordningsfunktion kan utgöra en resurs i detta omställningsarbete och utgöra en resurs i arbetet för att socialtjänstens verksamhet ska ligga i linje med vetenskap och beprövad erfarenhet, samt kontinuerligt följs upp och utvecklas.

Givet att flera nyligen inrättade uppdrag och utvecklingsarbeten bedrivs parallellt har inte föreliggande budgetuppdrag lämnat någon bedömning kring hur styrstrukturen för en ANDTS-samordningsfunktion bäst inrättas. Som nämnts ovan bör rollen inte färgas in som enbart avgränsad till målgruppen barn och unga, vilket bör beaktas vid överväganden kring styrstruktur. Det är angeläget att samordningsrollen tilldelas ett tydligt mandat som central kommunövergripande funktion, även om den organisatoriskt tillhör en fackförvaltning/facknämnd.

Koppling till andra pågående uppdrag

Som påtalats ovan så finns behov av att ANDTS-samordningen kopplas nära andra förebyggande initiativ/uppdrag i staden. Ett gränssnitt som särskilt påtalas i den nationella ANDTS-strategin är den mellan ANDTS-prevention och brottsförebyggande arbete: "Mål och insatser för att begränsa tillgängligheten till ANDT sammanfaller därför många gånger med mål och insatser inom ett bredare brottsförebyggande och brottsbekämpande arbete." (Skr. 2021/22:213, s. 32). Även om en eventuell samordningsfunktion skulle inrättas på arbetsmarknads- och socialförvaltningen är det därför av vikt att uppdraget bedrivs i nära dialog med kommunens brottsförebyggande uppdrag, vilket samordnas av stadskontoret. Här bedöms också att uppdraget bör bedrivas i nära dialog med arbetsmarknads- och socialnämndens uppdrag kring universell prevention av normbrott bland barn, stadens folkhälsouppdrag och andra tvärssektoriella preventionsuppdrag med bäring på ANDTS-området.

Givet beslutet om att inrätta uppdraget kring universell prevention av normbrott bland barn har arbetsmarknads- och socialförvaltningen inlett ett arbete med att tydliggöra ramarna för det nya uppdraget och undersöka hur det förhåller sig till andra pågående processer i staden. Detta arbete bedöms vara ett långsiktigt utvecklingsarbete som befinner sig i sin linda.

Ett annat nyinrättat uppdrag i staden rör lokal utveckling. Efter stadsdelsnämndernas övergång till facknämnder har det funnits ett behov av att samordna stadens arbete utifrån geografi. Det har emellertid saknats en struktur för denna samverkan och en gemensam bild av inom vilka områden samverkan ska bedrivas.

Malmö stads budget för 2023 innehöll ett uppdrag till kommunstyrelsen om att tillsammans med berörda nämnder och bolag lämna förslag på hur en sådan samverkan kan bedrivas (STK-2023-137). Efter en remissvända kunde konstateras att processen och arbetssättet kring lokal utveckling måste byggas upp successivt. Det föreslagna arbetssättet inom lokal utveckling bygger på att varje nämnd och bolag identifierar vilka delar av grunduppdraget som är möjliga att rikta lokalt. Arbetet med lokal utveckling föreslogs bedrivas inom ordinarie system och att nämnderna ska ansvara och besluta kring vilka åtgärder och prioriteringar som ska ske. Ärendet föreslog också att dialog och samverkan med Malmöbor, civilsamhälle och näringsliv ska vara grunden i arbetet med lokal utveckling.

Förslaget innebar att fritidsnämnden får det samordnande ansvaret för lokal utveckling och resurser motsvarande 14 utvecklingsledare (en per geografiskt statistikområde) och en strateg. Kommunfullmäktige fattade beslut (KF 24-09-26 § 189) i ärendet under hösten 2024. I planeringskommentaren till föreliggande budgetuppdrag nämndes att uppdraget ska stämmas av mot arbetet med lokal utveckling.

Efter inläsning av ärendet och dialog med medarbetare på den nyinrättade enheten lokal utveckling på fritidsförvaltningen kunde inte konstateras någon tydlig organisatorisk koppling mellan lokal utveckling och det ANDTS-förebyggande arbetet. Givet att lokal utveckling fortfarande får betraktas som ett nytt uppdrag vilket befinner sig i en uppbyggnadsfas är det tänkbart för tidigt att identifiera eventuella synergier och samverkansytor mellan uppdragen. En möjlig beröringspunkt till ANDTS-området är att uppdraget om lokal utveckling genom sin kunskap och sina samverkansstrukturer i lokalområdet kan få kännedom om beteenden, företeelser och trender med bäring på ANDTS-området. Dialog som genomförts med flera medarbetare ger vid handen att samverkansstrukturer i lokalområdet är en viktig kanal för att nå ut med förebyggande insatser, samt för att fånga upp behov, trender och problembilder i området.

Andra rekommendationer

Det finns olika exempel på kunskaps- och metodstöd som kan användas i att stödja vidareutvecklingen av Malmö stads ANDTS-förebyggande arbete. Ett exempel är "En guide för yrkesverksamma om vetenskapligt baserad ANDTS-prevention" (Folkhälsomyndigheten, 2023–3) eller kort "Preventionsguiden". Detta underlag utgör en svensk översättning av "European Prevention Curriculum" (EUDA, 2019) vilken tagits fram av Europeiska narkotikabyrån EUDA (tidigare EMCDDA). Preventionsguiden innehåller kunskap, internationella riktlinjer och vägledning kring hur man arbetar evidensbaserat och etiskt med substansanvändning i praktiken. Preventionsguiden utgör ett komplement till arbetsmodellen European Drug Prevention Quality Standards (EDPQS).

CTC-enkäten har varit ett vägledande underlag i arbetet med CTC och använts för att identifiera prevalenta risk- och skyddsfaktorer på områdesnivå. Enkäten har genomförts vartannat år och håller en god svarsfrekvens. Inom ramen för beslutet om verksamhetsförändring inom Communities That Care (STK-2024-351) anges att ansvaret för CTC-enkätens genomförande och datahantering ska kvarstå som en uppgift för

stadskontoret. CTC-enkäten bedöms tillsammans med andra källor, som den nationella folkhälsoenkäten "Hälsa på lika villkor", Region Skånes Folkhälsoenkät Barn och Unga annan data kunna utgöra relevanta underlag för prioritering och utformning av Malmö stads ANDTS-förebyggande arbete. Givet förslaget att samordningsfunktionen bör breddas till att innefatta fler åldersgrupper än barn och unga krävs också kompletterande datakällor. Ett breddat fokus, som inte avgränsas till social prevention, bedöms också ställa anspråk på att fler datakällor används som underlag.

Referenser

BRÅ (2023). *Barn och unga i kriminella nätverket – En studie av inträde, brott, villkor och utträde*.

Tillgänglig: https://bra.se/download/18.3808406a192bd2f0b723548/1730213224915/2023_13-Barn-och-unga-i-kriminella-natverk.pdf

BRÅ (2024). *Situationell prevention*.

Tillgänglig: <https://bra.se/kunskapsstod/metodstod-och-verktyg/situationell-prevention>

Buckhart, Gregor (2019). *The principles of environmental prevention*.

Presentation vid konferensen Förebygg.nu 2019-11-13

Tillgänglig: <https://forebygg.nu/wp-content/uploads/Gregor-environmental-prevention-Gothenburg.pdf>

CAN (2021). *ANDT-preventionsindex. CAN Rapport 203*.

Tillgänglig: <https://www.can.se/app/uploads/2021/09/can-rapport-203-andt-preventionsindex.pdf>

EUDA (2019). *European Prevention Curriculum (EUPC): a handbook for decision-makers, opinion-makers and policy-makers in science-based prevention of substance use*

Tillgänglig: https://www.euda.europa.eu/system/files/media/publications/documents/11733/20192546_TDMA19001ENN_PDF.pdf

European Society for Prevention Research (2022). *Position of the European Society for Prevention Research on ineffective and potentially harmful approaches in substance use prevention*.

Tillgänglig: <https://euspr.org/wp-content/uploads/2019/10/Position-of-the-European-Society-for-Prevention-Research-on-ineffective-and-potentially-harmful-approaches-in-substance-use-prevention-1.pdf>

Folkhälsomyndigheten (2023–1). *Utveckling inom ANDTS-strategins mål – Rapport 2024*

Tillgänglig: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/u/utvecklingen-inom-andts-strategins-mal--rapport-2024/?pub=133985>

Folkhälsomyndigheten (2023–2). *Risk- och skyddsfaktorer för ANTS*.

Tillgänglig: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/forebyggande-arbete-inom-andts/risk--och-skyddsfaktorer-for-ants/>

Folkhälsomyndigheten (2023–3). *En guide för yrkesverksamma om vetenskapligt baserad ANDTS-prevention – En svensk version av European Prevention Curriculum (EUPC)*.

Tillgänglig: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/d37882b00a4a4b26a4831fd939296b4c/guide-yrkesverksamma-andts-prevention.pdf>

Folkhälsomyndigheten (2024). *Nationella myndigheters verksamhet inom ANDTS 2023*.

Tillgänglig: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/747a7769ba2946839bd36032cea2668a/nationella-myndigheters-verksamhet-andts-2023.pdf>

Hill, Austin Bradford (1965). "The Environment and Disease: Association or Causation?". *Proceedings of the Royal Society of Medicine*. **58** (5): 295–300. doi:10.1177/003591576505800503. PMC 1898525. PMID 14283879.

Institute of Medicine (US) Committee on Prevention of Mental Disorders. *Reducing Risks for Mental Disorders: Frontiers for Preventive Intervention Research*. Mrazek PJ, Haggerty RJ, editors. Washington (DC): National Academies Press (US); 1994. PMID: 25144015.

Tillgänglig: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25144015/>

Kunskapsguiden (2023). *Skydds- och riskfaktorer*.

Tillgänglig: <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/barn-och-unga/vagledning-for-elevhalsa/halsoframjande-skola/skydds--och-riskfaktorer/>

Malmö stad & Polisområde Malmö (2023). *Samverkansöverenskommelse Malmö – trygg och säker stad 2023–2027*. Dnr STK-2023-154

Malmö stad (2018). *Budet 2018 – Investeringar för ett helt Malmö*. Dnr STK-2017-192

Malmö stad (2019). *En mer ändamålsenlig organisation av stadens drogförebyggande arbete*. Dnr STK-2019-1245

Malmö stad (2021–1). *Kommunfullmäktiges reglemente för styrelsen och övriga nämnder*. Dnr STK-2021-1338

Tillgänglig: <https://malmo.se/download/18.366e2dfa19104f527723e84/1727774335892/Kommunfullm%C3%A4ktiges%20reglemente%20f%C3%B6r%20styrelsen%20och%20%C3%B6vriga%20n%C3%A4mnder.pdf>

Malmö stad (2021–2). *Handbok – Våga fråga. Psykisk hälsa och suicidprevention.*

Tillgänglig: <https://cityofmalmo.sharepoint.com/sites/omnia/Delade%20dokument/171%20Grundskolef%C3%B6rvaltningen/Pedagogisk%20verksamhet/Elevh%C3%A4lsa/Handbok%20%E2%80%93%20V%C3%A5ga%20fr%C3%A5ga%20psykisk%20h%C3%A4lsa%20och%20suicidprevention.pdf>

Malmö stad (2022). *Malmö stads budget 2022*. Dnr STK-2021-75

Malmö stad (2023). *Malmö stads budget 2023*. Dnr STK-2022-735

Malmö stad (2024–1). *Malmö stads budget 2024*. Dnr STK-2023-279

Malmö stad (2024–2). *Uppväxtvillkor för barn och unga i Malmö, resultat av CTC-enkäten*. Dnr STK-2024-808

Malmö stad (2024–3). *Verksamhetsförändring inom Communities That Care (CTC)*. Dnr STK-2024-351

Malmö stad (2024–4). *Samordnad tillsyn inom Tryggare Malmö 2023 – för ett rättvist och tryggt Malmö.*

Tillgänglig: <https://malmo.se/download/18.2ba2679118dacee5aad2638/1708612801444/MN-2024-460-Tryggare%20Malm%C3%B6%20-%20Rapport%202023.pdf>

Malmö stad (2024–5). *Nolltolerans mot alkohol och andra droger i skolan – Till dig som är elever eller vårdnadshavare till en elev i gymnasieskola och anpassad gymnasieskola.*

Tillgänglig: https://malmo.se/download/18.3fd902421905da4789f5a0/1719811642814/Drogpolicy_Gy_elev_va%CC%8Ardnadshavare_240628_WEBB.pdf

Malmö stad (2025). *Malmö stads budget 2025*. Dnr STK-2024-140

Regeringens skrivelse 2015/16:86. *En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2016 – 2020.*

Tillgänglig: https://www.regeringen.se/contentassets/0cb3c9b3b28b49678a7205a3672b3e85/en-samlad-strategi-for-alkohol--narkotika--dopnings--och-tobakspolitiken-20162020-skr.-2015_16-86.pdf

Regeringens skrivelse 2016:17:126. *Tillsammans mot brott – Ett nationellt brottsförebyggande program.*

Tillgänglig: <https://regeringen.se/contentassets/d0b212f61d0d49828e5e257>

[f47e892ad/tillsammans-mot-brott---ett-nationellt-brottsforebyggande-program-skr.-201617126](https://www.malmo.se/f47e892ad/tillsammans-mot-brott---ett-nationellt-brottsforebyggande-program-skr.-201617126)

Regeringens skrivelse 2021/22:213. *En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar 2022–2025.*

Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/contentassets/4e3f6172f23a4564a8f2604a206e0323/en-samlad-strategi-for-alkohol--narkotika--dopnings--och-tobakspolitiken-samt-spel-om-pengar-20222025-skr.-202122213>

Region Skåne (2023–1). *Folkhälsorapport Skåne 2023.*

Tillgänglig: <https://utveckling.skane.se/siteassets/verksamhetsomraden/halsa/dokument/folkhalsorapporter/folkhalsorapport-2023.pdf>

Region Skåne (2023–2). *Folkhälsan i Skåne.*

Tillgänglig: <https://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer/folkhalsan-i-skane.pdf>

Region Skåne (2024–1). *Folkhälsorapporten BoU 2024.*

Tillgänglig: <https://utveckling.skane.se/digitala-rapporter/folkhalsorapporten-bou-2024/forord/>

Region Skåne (2024–2). *Äldres hälsa i Skåne – Resultat från Skånes folkhälsoundersökning 2022.*

Tillgänglig: https://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer/rapport-aldres-halsa-i-skane_240413.pdf

RISE (2022). *Risk- och skyddsfaktorer – vad vet vi och vad kan göras med kunskapen?*

Tillgänglig: <https://ri.diva-portal.org/smash/get/diva2:1656234/FULLTEXT01.pdf>

Rose, G., (1992) *The strategy of preventive medicine*. Oxford: Oxford University press.

SBU (2020). *"Samband" behöver inte betyda "orsak".*

Tillgänglig: <https://www.sbu.se/sv/publikationer/nya-vetenskap-och-praxis/samband-behoover-inte-betyda-orsak/>

SCB (2022). *Hälsa på lika villkor – Region Skåne. Teknisk rapport – En beskrivning av genomförande och metoder*

Beteckning: 899 287-7/257 249

Skolverket (2023). *TSI-boken – Stöd i arbetet med tidiga och samordnade insatser för barn och unga.*

Tillgänglig: https://www.skolverket.se/download/18.15c769f918afcf37a4e578/1697574212839/TSI-boken_st%C3%B6d%C3%B6r%20tidiga%20och%20samordnade%20insatser%20f%C3%B6r%20barn%20och%20unga.pdf

Skolverket (2025). *Arbeta med ANDT i skolan.*

Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/arbeta-med-andt-i-skolan>

Skånes Kommuner & Region Skåne (2016). *Avtal om ansvarsfördelning och utveckling avseende hälso- och sjukvården i Skåne. 2016-01-19.*

Tillgänglig: <https://vardsamverkanskane.se/wp-content/uploads/sites/25/2022/09/avtal-om-ansvarsfordelning-och-utveckling-avseende-halso-och-sjukvarden-i-skane.pdf>

Socialstyrelsen (2020). *Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende.*

Tillgänglig: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2020-2-6597.pdf>

Statens offentliga utredningar (SOU 2021:34). *Börja med barnen! Sammanhållen god och nära vård för barn och unga.*

Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2021/05/sou-202134/>

Statens offentliga utredningar (SOU 2022:54). *Naloxon kan rädda liv – bedömningar av nuläget och nästa steg.*

Tillgänglig: https://www.regeringen.se/contentassets/102669005e3d472782a263a0274ff3c4/sou-2022_54-naloxon-kan-radda-liv--bedomningar-av-nulaget-och-nasta-steg.pdf

Statens offentliga utredningar (SOU 2023:62). *Vi kan bättre! Kunskapsbaserad narkotikapolitik med liv och hälsa i fokus.*

Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/contentassets/dc99b7c979704b14b52b6a38c2905c00/sou-2023-62.pdf>

Statens offentliga utredningar (SOU 2024:23). *En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas.*

Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/contentassets/0ce58655cf40467984bcc3aef7ee171c/sou-2024-23.pdf>

Stockholms stad (2023). *ANDTS-Program – Stockholms stads program om alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobak och nikotinprodukter samt spel om pengar 2023–2026*.

Tillgänglig: <https://edokmeetings.stockholm.se/welcome-sv/namnder-styrelser/skarnacks-stadsdelsnamnd/mote-2023-06-15/agenda/bilaga-1-andts-program-stockholms-stads-program-om-alkohol-narkotika-dopningsmedel-tobak-och-nikotinprodukter-samt-spel-om-pengar-2023-2026pdf?downloadMode=open>